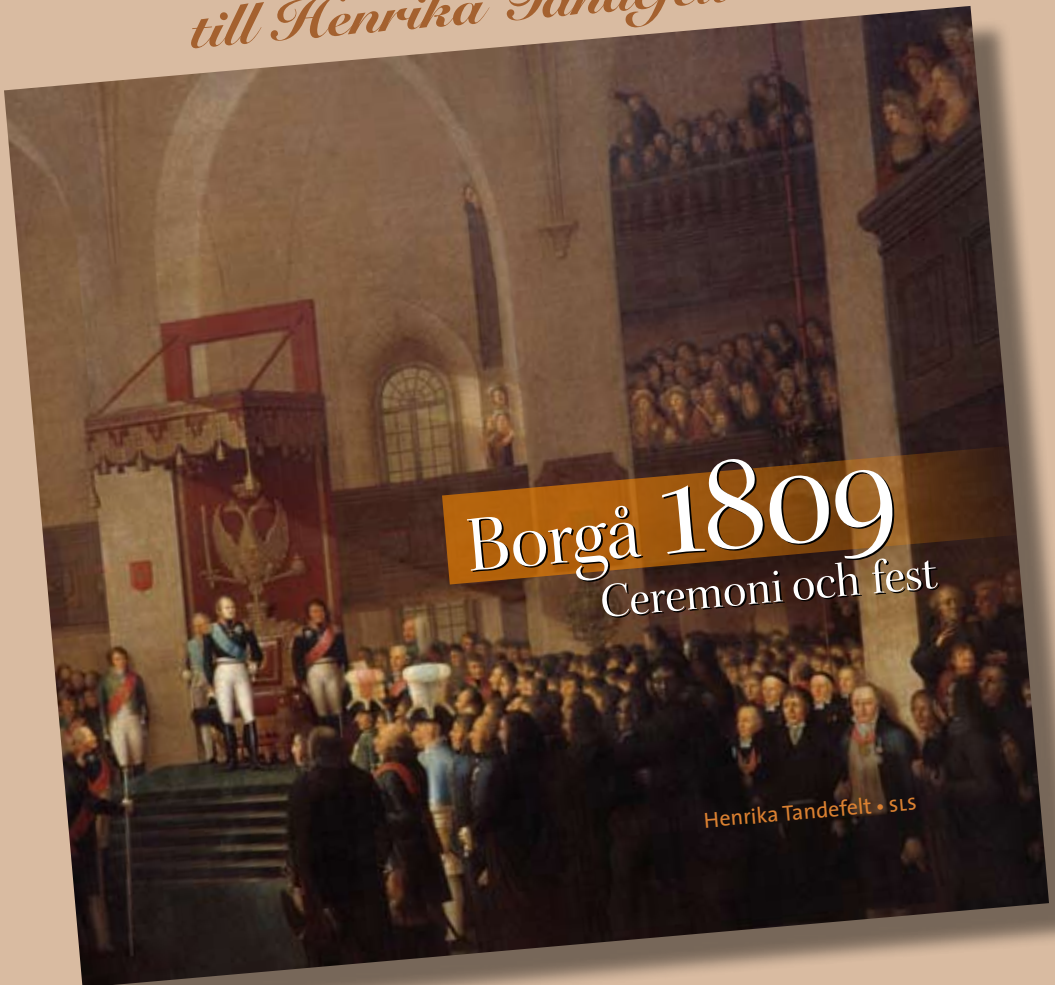

källan

2 • 2009

*Fack-Finlandia 2009
till Henrika Tandefelt*

Borgå 1809
Ceremoni och fest

Henrika Tandefelt • SLS

SVENSKA
LITTERATUR
SÄLLSKAPET
INFORMERAR

Innehåll

<i>Magnus Pettersson</i> : På tröskeln till jubileumsåret 2010	1
<i>Yrsa Lindqvist</i> : Sommarstugor och fritidshus – drömmen om den perfekta tillvaron.....	3
<i>Marika Rosenström</i> : Människans bästa vän – en frågelista om sällskapsdjur.....	12
<i>Martin Ginström</i> : Karin och Edmund Westmans boksamling.....	16
<i>Nelly Laitinen</i> : Fredrika Runebergs brev, Irjala och Virdois gårdsarkiv	21
<i>Michel Ekman</i> : Från dekadent poet till folkuppfostrare. Jacob Tegengren och kärleken till hembygden	26
<i>Jenny Wiik</i> : Ideologier och konstnärsstipendier – nyttan med att främja den fria konsten	30
<i>Patricia Berg</i> : Till Österlandet. Om Georg August Wallins skrifter	34
<i>Heidi Orava och Magnus Pettersson</i> : Lagerkransen tar sikte på 2010-talet.....	38
<i>Lena Huldén</i> : Förvaltningshistorisk ordbok tar form	39
<i>Nina Edgren-Henrichson</i> : Fack-Finlandia till SLS-bok.....	44
<i>Nina Edgren-Henrichson och Hedvig Rask</i> : Boknyheter	46
SLS kalender 2010	53
Föreläsningsserien våren 2010	54
Litteratursällskapets årshögtid 5.2.2010	55
Julhälsning	56

Omslag:

Henrika Tandefelt vann Fack-Finlandiapriset för sin bok *Borgå 1809 – Ceremoni och fest*.

Läs mer på s. 44–45.

På tröskeln till jubileumsåret 2010

Svenska litteratursällskapets 125-årsjubileum 2010 lyfter på locket till det svenska kulturarvet i Finland. På programmet står bl.a. webbpublicering av sällskapets arkivskatter, elektroniska böcker och seminarier med regional och nordisk prägel. Sällskapet vill rikta sig såväl till sina medlemmar som till andra intresserade.

Den utåtriktade verksamheten på litteratursällskapet tar sig många uttryck. Nästa års satsningar på digitalt material tjänar alla samma syfte: att föra materialet närmare såväl den kulturintresserade allmänheten och forskarkåren som sällskapets medlemmar. Bland flera digitaliseringsprojekt i större skala som lanseras under jubileumsåret kan här nämnas det sedan länge utsålda bokverket *Finlands svenska folkdiktning*. Utgåvan innehåller en stor del av sällskapets äldre folkloristiska samlingar med bl.a. sagor, sägner, ordstäv, gåtor, folkvisor, folktro och folkmedicin. Verket publiceras stegvis på sällskapets webbplats från och med våren 2010. Först utges äldre dansmelodier, som man kan söka bland, lyssna på och läsa noter till.

Huvudfest med prisutdelning på Runebergsdagen

Jubileet inleds med årets huvudfest, litteratursällskapets årshögtid, som denna gång firas på Finlands Nationalopera i Helsingfors den 5 februari under särskilt festliga former. På programmet står bl.a. ett uruppförande av en festkantat tonsatt

av Uljas Pulkkis till text av Bengt Ahlfors. Vid årshögtiden offentliggörs årets mottagare av sällskapets litterära och vetenskapliga pris.

Jubileumsföreläsningar i regionerna

I mars ger sig litteratursällskapet ut på jubileumsturné. Populärvetenskapliga

Magnus Pettersson. Foto Janne Rentola.

föreläsningar med lokal anknytning hålls då vid medborgar- och arbetarinstituten i Borgå, Ekenäs, Pargas, Kristinestad och Jakobstad. Vetenskapliga miniseminarier ordnas i Helsingfors, Åbo, Vasa och Jyväskylä samt i Umeå och Uppsala. I vårens föreläsningsserie i sällskapets hus i Helsingfors presenterar SLS egna forskare sina forskningsprojekt (se s. 54).

I oktober 2010 arrangeras i sällskapets hus ett internationellt jubileumsseminarium om patriotiska sällskap under nationalismens tidevarv, dvs. sådana etniskt inriktade sällskap som grundades på 1800-talet och som riktade in sig på litteratur, språk, historia, fornminnen och folktraditioner. Senare samma månad ordnas ett etnologisk-folkloristiskt seminarium i Vasa som behandlar dokumentationen av finlandssvensk vardagskultur under 125 år.

Traditionella böcker och e-böcker

Ur den digra utgivningen 2010 kan nämnas C.G. Mannerheims resedagbok från hans asiatiska resa 1906–08. Dagboken utges nu för första gången komplett på originalspråket och blir rikt illustrerad med Mannerheims egna fotografier. En komplett utgåva i flera delar av orientalisterna G.A. Wallins dagböcker och brev från Egypten, Arabiska halvön, Palestina, Syrien och Persien på 1840-talet inleds under året. Wallin och utgåvan presenteras närmare på s. 34–37. Boken *Sveriges Österland. Från forntiden till Gustav Vasa* av Kari Tarkiainen, som SLS gav ut 2008, utges i finsk översättning av sällskapet 2010. *Sveriges Österland* är en av sällskapets genom tiderna mest sålda böcker.

Lagom till årshögtiden den 5 februari 2010 utger sällskapet ett specialnummer av *Källan*, som denna gång kommer att

distribueras även till skolor, medborgar- och arbetarinstitut och bibliotek samt delas ut på Luckans informationscentra runtom i Svenskfinland.

Den första delen i den stora textkritiska utgåvan Zacharias Topelius Skrifter utkommer 2010. Del 1, *Ljungblommor*, innehåller fyra av Topelius diktsamlingar och utges parallellt i tryckt och elektronisk form hösten 2010. Topeliusutgåvans elektroniska version, ZTe (www.topelius.fi), kommer att bli mer omfattande än den tryckta versionen, med olika varianter och utförliga kommentarer. Redan nu kan man läsa ett stort antal verk av Topelius i faksimil på webben.

De första elektroniska böckerna utges 2010 och inleds med ett urval uppsatser och artiklar ur sällskapets tidigare, sedan länge utsålda utgivning. Dessa är till sitt innehåll alltså aktuella, trots att de äldsta trycktes första gången redan i slutet av 1800-talet. De behandlar det svenska kulturarvet i Finland ur olika aspekter.

SLS webb håller dig informerad

Webbplatsen sls.fi får 2010 en samlande start- och söksida för allt digitalt material som finns och produceras inom sällskapet. Användaren ska fritt kunna röra sig mellan digitaliserat arkivmaterial och nyproducerat digitalt material. Till den senare kategorin hör t.ex. Språkarkivets webbutställning om inofficiella ortnamn i Helsingfors, en rundvandring i text och bild som publiceras hösten 2010.

Välkommen att ta del av sällskapets jubileumsprogram!

Magnus Pettersson

www.sls.fi/125

Sommarstugor och fritidshus

– *drömmen om den perfekta tillvaron*

Många finländare har en plats att åka till där livet levs på ett annorlunda sätt. Där är naturen nära och familjen samlad. Där får man göra som man vill, gå klädd som man vill och stiga ut ur civilisationen för en andningspaus. Släktrötter, minnen och drömmar skapar starka band till sommarstugan.

Folkkultursarkivets pristävling handlade i år om sommarstugor och fritidsbostäder. Insamlingen pågick under vårvintern fram till mitten av maj och i materialets detaljrikedom kommer det rätt tydligt fram att de allra flesta bara väntade på att få komma ut till landet eller skärgården igen.

Arbets- och näringsministeriet gav i mars 2009 ut *Stugbarometern* som utarbetats i samarbete med Skärgårdsdelegationen och Statistikcentralen. Där framkommer att det finns cirka 478 000 fritidsbostäder och att antalet ökar med 4 000 per år. Som mest finns det tre miljoner stuganvändare i Finland. De drygt hundra svar som nu skickats in till Folkkultursarkivet, och därmed återspeglar finlands-svenskt stugliv, kan inte kvantitativt mäta sig med statistiska undersökningar, men de visar trots det på många olika modeller för sommarboende. Den urbana traditionen i Finland är ung, de flesta har fortfarande sina rötter på landsbygden och därmed handlar sommarstället ofta om att behålla kontakten till sin uppväxtmiljö, att ta hand om ett släkthemman, att

ha en dröm om ett naturnära boende som kan börja med att skaffa en svåråtkomlig tomt där man sedan rotar sig under årtionden o.s.v. Det finns inget entydigt finlandssvenskt sommarboende och de ekonomiska aspekterna saknas inte heller i frågelistsvaren.

När skilsmässan var ett faktum slogs vi om sommarstugan – jag förlorade. För de pengar jag fick genomsökte jag hela området tills jag till slut hittade en stor fin tomt som var i dåligt skick [...] Det tog mig 5–6 år att göra tomten ren från allt bråte [...] Jag förstår ju att jag borde sälja huset och köpa någonting närmare så jag kunde åka dit varje helg, men det ligger mig så varmt om hjärtat. En länk till den tid då jag bodde i Finland [...] Jag kommer att ha det kvar så länge som jag har råd med det. Hur det blir som pensionär vet man ju inte.

Förändringar och förväntningar

För många är sommarstället en enda stor hobby, det är där man kan odla blommor och grönsaker, det är där som det är möjligt att fiska, plocka bär och svamp,

På sommarstugorna pågår ofta byggprojekt och underhållsarbeten. Då är männen i huvudrollen och leder arbetet med varierande händighetsgrad. SLS 2171.

och det är där man kan kroppsarbete med ved och byggprojekt av olika slag. Det kan rentav finnas en strävan efter att åtminstone tidvis ta avstånd från livet i konsumtionssamhället: "Hemma i Pargas har vi tvättmaskin, men på Varvet älskar jag att utomhus för hand tvätta kläder i regnvatten".

Sommarstället är en "idealbild" som man bär med sig, fastän verkligheten tidvis också kan vara osämja, dåligt väder, fukt och ormar, för att inte tala om resorna till och från landet. De som inte tilltalar av den här typen av fritidsverksamhet kallar därför sommarstugan ett slitsamt arbetsläger och det kan vara bra att låta en annan röst komma till tals bland alla de "stugfrälsta" som klart dominerar i svarsskörden:

Men fan anamma att vi åkte dit i ur och skur hela hösten och våren varje veckoslut. Uppehåll, tack och lov, mellan nyår och påsk. Samma körande i 10 års tid. [...] Till sist tog även far i huset sitt förnuft till fånga och vi sålde det "gula hemmet" [...] Barnen växte upp och blev vuxna. Någon sommarvilla har vi inte saknat. Barnen med sina familjer saknar ibland s.k. "sommarhus", men det får de själva skaffa. Det finns ju resor att göra världen över, varför skall man förlösa sin tid på stugliv.

I de nordiska länderna har man i tidningar och tv under ett antal år inrett intensivt, också fritidsbostäder. I Sveriges television har bl.a. serien Sommartorpet gett modeller för hur det moderna, fräscha sommarboendet kan gestalta sig. I Finland har man i motsvarande tv-program stajlat insjöstugor och strandbastur. Ett av motiven för insamlingen var därför att dokumentera om det i sommarhusen, som traditionellt stått för ett mer anspråkslöst boende i jämförelse med den fasta bostaden, finns spår av höjd levnadsstandard och ökad konsumtion. Har stuglivet förändrats rent materiellt?

Enligt de svar som sändes in till arkivet har förändringarna i själva verket inte varit så stora. Ja, det är numera vanligt att ha elektricitet, och husen är fullt utrustade, man tar inte längre med sig kärl, sängkläder m.m. på samma sätt som förr. Men det är kanske ändå inte komfort som är det viktigaste på stugan, även om man gärna har det bekvämt. Utrustningsnivån är snarare en följd av levnadsstandarden överlag.

Under årens lopp har jag tack vare min hustru prutat på primitiviteten, vi har el, vatten till huset och till bastun, två små gräsmattor som möjliggör användning av vilstolar och matbord. Inomhus har vi elektriskt ljus, elbatterier, elspis/ugn, kylskåp/frys, mikro-ugn och TV, så en del har vi avvikit från idén om Robinson Crusoeoliv.

Barndomens landskap ger minnen för livet. I bästa fall handlar sommarlovet om ett friare liv med tid för utomhuslekar och äventyr. SLS 2171.

För många stadsbor är det en djupt rotad tradition att lämna staden på sommaren. Det bottnar i en tid då det ansågs hälsosamt för barn och unga att vistas på landet.

Som barn på 1940-talet bodde min familj på hyra i skärgården, mest på Sommaröarna: Lilla Kopparholmen, Pentala och Stora Tallholmen. Vi åkte den första juni med båt till sommarstugan och tog med allt vi behövde börjande med madrasser och kastruller. Väl på landet vistades vi där i tre månader, medan pappa kom ut med turbåten "Turisten". Vi umgicks med andra sommarboare, seglade, lekte, gick på saftkalas. Det var en sorglös tillvaro. På 1960-talet köpte mina föräldrar en udde i Hönsnäs by i Houtskär [...] Min mamma var hemma från Åboland och hon hade en hel del släktingar i Pargas som vi kunde besöka på den långa vägen.

Den största förändringen handlar kanske om att man inte längre "flyttar ut"

till landet för hela sommaren. Privatbilismen och bättre vägförbindelser gör det möjligt att vara mobil på ett annat sätt än tidigare. De som ännu är kvar i arbetslivet bor på stugan främst under sin semester och säsongen förlängs av veckoslutspendlande vår och höst. I några av svaren höjs oroliga röster för att traditionen med sommarstugeliv som en idealtillvaro håller på att brytas:

Det verkar faktiskt som om dagens barn inte ens önskar att få tillbringa hela sommarlovet på stugan. Det som man på min tid såg som ett privilegium, tror jag att idag uppfattas som en förvisning ut i ödemarken. Till min stora sorg ser jag hur familjens yngsta generation blir alltmera präglad av staden och de artificiella sysselsättningarna där. Att bara vandra i skogen, njuta av dofter och ljud, solglitter över vattnet, en soluppgång – allt det man sen barn har lärt sig älska och njuta av – det lämnar dem oberörda. Det är ingen "action" på landet. Inte ens fisken nappar

Sommarstället är en samlingsplats för olika generationer, syskon och kusiner där man har möjlighet att umgås på ett annat sätt än under vinterhalvåret. SLS 2171.

genast, man är ju tvungen att sitta och vänta. Och katsan är för det mesta tom, och den lilla aktersnurran går för långsamt. Min stora önskan är att också barnbarnen en dag skall lära sig att älska naturen. Jag önskar att de en dag ska inse, att den mekaniska och elektroniska värld de lever i behöver en motvikt, att de behöver stillheten och kravlösheten i det enkla livet på stugan. Och då hoppas jag innerligt att vårt med så stor kärlek byggda och ömt vårdade Johanstorp ännu skall finnas kvar, vara i familjens ägo och kunna erbjuda en fristad för trötta själar.

En plats för minnen

I augusti kunde man i *Svenska Dagbladet* läsa att sommarstugan väcker starkare känslor än vinterboendet, d.v.s. villor, radhus och lägenheter. Gemensamt för de svar som sändes in till Folkkultursarkivet är just att det är mycket känsla i skildringarna av sommarhusen; det gäller platsen, naturen, men också själva husen och de

föremål som finns där. De är förknippade med en annan tillvaro tidsmässigt – till sommarmånaderna, men ofta också till en äldre epok, till barndomsminnen, minnen av föräldrar, far- och morföräldrar, släktingar, d.v.s. äldre generationer som i minnet lever kvar på de här platserna också om de har gått bort för länge sedan. På sommaren är kärnfamiljen ofta ett utvidgat begrepp med möten över generationsgränserna.

Min mor köpte ett tält till min äldre son på hans födelsedag som oftast firas på stugan eftersom den infaller kring midsommar. Min mor och min son sov där och de lär ha haft det väldigt mysigt. När det mörknade berättade hon berättelser från förr då hon var ung. Den ljumma sommarnatten omslöt dem och min son vaggades till ro och sömn. Jag är glad att vi fick så många stunder, min mor var väldigt närvarande i vår familj och minnena är många och starkt förknippade till sommarstugan och livet där.

Rätt få sommarställen i svarsskörden är byggda eller inköpta av informanterna själva på så att säga neutral mark. De flesta beskriver sommarhus som gått i arv åtminstone en generation, eller hus som byggts på en ort eller plats där släktingar bott eller vistats tidigare. Föremål, möbler och annat arvegods från tidigare sommarvisten, som man av olika orsaker avstått från, kan också leva kvar på en annan plats.

En av orsakerna till att jag trivs så bra i Stenbacka är att jag via föremål kan umgås med många släktingar från tidigare generationer. Endast kylskåpet med en liten frys, en byrå och två lampor är köpta för Stenbacka, allt annat är begagnat och ärvt från olika håll.

I flera av svaren antyds känslan av att sommarhusen är en påminnelse om någonting förgånget eller en önskan om ett oförändrat tillstånd. Därför kan t.ex. inredningen upplevas annorlunda av en utomstående som inte känner till möblernas historia, vem de tillhört eller hur de kommit dit. En av skribenterna som medvetet reflekterat över det här säger:

Det handlar om att se skönheten i det som finns omkring en fastän det inte i andras ögon är storslaget. Det handlar också om att ta till vara det som ges en, se charmen i det gamla och nöta och låta det ingå naturligt i nya sammanhang.

Det finns en trygghet i det invanda och även om den fasta bostaden och adressen förändras under livets gång, förblir sommarhuset ofta relativt orört. Det kan ha stor betydelse också i annat än nostalgisyfte. En kvinna skriver såhär:

Min mamma har insjuknat i Alzheimer och har sedan maj 2008 vistats på olika vårdhem, numera på en bäddavdelning. I maj och juni i fjol hämtade jag henne en gång i veckan och så åkte vi ut till villan, som för

hennes är en mycket kär plats. Det gav henne stor tillfredsställelse att komma ut dit, dricka kaffe och bara sitta i en stol och se sig omkring. Där kunde hon känna igen sig och tala om platsen med alla dess minnen även om förmågan till orientering i tid och rum i övrigt var borta.

Citatet ovan visar också att vi kan frambringa minnen och göra "fiktiva vandringar" i vårt inre. Här handlar det om en kvinna, drabbad av sjukdom, som fick stöd av platsen för att minnas, men också alla de som under vårvintern satt hemma och beskrev sina sommarvisten i detalj framkallade varje föremål i rum för rum i en slags vision. Många skrev att de i och med skrivprocessen fick en våldsam längtan till sitt sommarhus.

Sommarstugan som projekt

Berättelserna om tryggheten i det invanda är många och citaten här kunde vara många fler, men i materialet finns också de som medvetet utvecklar sin fritidsbostad. En man som rätt nyligen blivit torpägare tillsammans med sin partner, ägnar all sin lediga tid åt att skapa ett gemensamt paradiset. När torpet köptes startade han en blogg där han skrivit detaljerat om allting som händer med fritidshuset, renoveringar, drömmar, projekt, arbeten, inköp, inredning, trädgård o.s.v. I sitt svar på frågelistan skriver han bl.a.:

Inredningen av torpet är på sätt och vis samma arbete som teaterns scenograf gör. För oss är målet att återskapa den inredning och miljö – kanske framför allt – atmosfär som vi tänker oss att fanns vid sekelskiftet 1900. Jag medger, min bild av torpets interiör är säkert romantiserad och starkt färgad av min samlarmani. Med andra ord blir det nog inte en inredning eller miljö som är historiskt autentisk. Men det är ett nöje jag tillåter mig själv.

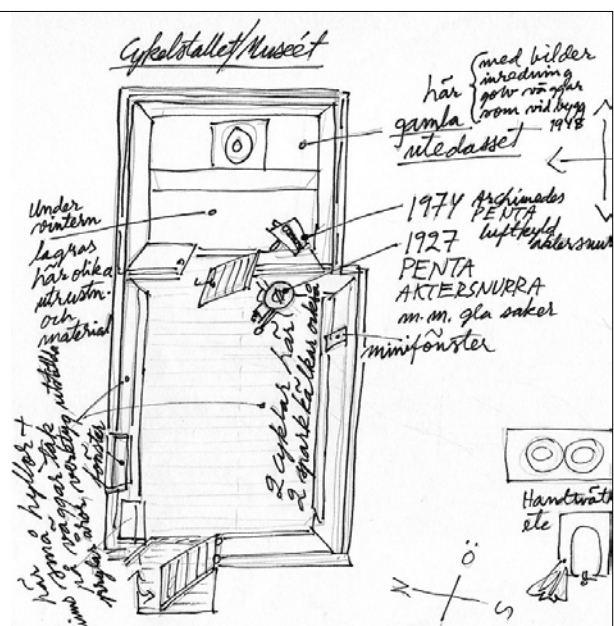

Alla sommarstugor ligger inte i skärgården eller vid vatten. Möjligheten att odla och sköta en trädgård, vandra i skogen och plocka bär prioriteras också högt. SLS 2171.

Temat sommarstugor och fritidshus lockade fler män än vanligen att delta i Folkkultursarkivets pristävling. Drygt en

tredjedel av svaren kom från män som med stor iver ritat skisser över tomten, bifogat ritningar och beskrivit byggprojekt. För dessa män handlar sommarhuset ofta om fysisk kreativitet. Både män och kvinnor nämner att könsrollerna och arbetsfördelningen blir mer traditionell på sommarstället: männen bygger, reparerar och hugger ved, medan kvinnorna ansvarar för matlagning, trivsel och eventuella blombänkar.

Varje morgon frågar Olavi vad jag vill ha hjälp med. Det gäller att gräva nya gropar för blommor, dra upp rötter, blanda mull-

Kreativiteten kan ta sig många uttryck på ett sommarställe. I små byggnader och skjul samlas inte bara skräp, utan de kan också inredas med föremål av olika slag, som här ett gammalt utedass som gjorts om till ett litet museum. SLS 2171.

Sommarstället erbjuder rekreation i form av både arbete och vila. För männen är det ofta fysisk aktivitet som står högt i kurs. SLS 2171.

kärror, vända hård mark, bära stenar och sand från stranden. "Så att jag får gå till mina egna jobb sedan" säger han. Jag sysslar hela dagen bland mina växter, drömmer och planerar. [...] Olavi jobbar hela dagarna med sina saker. Husen måste hela tiden repareras, slipas, målas och behandlas om de skall hållas i bra skick. De är utsatta för det salta havet och stark sol. Nyligen tog han loss alla små rutfönster och slipade trälisterna. Ett rysligt jobb. [...] På kvällen vill jag inte alls gå in. Men hungrig blir man till sist och in hamnar jag för att laga mat.

På sommarstugan förväntas männen vara "män": händiga, starka och trygga. Landsbygdens traditioner med mandomsprov lever kvar:

När min man kom in i bilden 1997 åtog han sig att bygga en ny trappa upp till verandan på villan. Projektet blev ett inträdesprov för min stadsbo till man kan säga. Han hade ju ingen aning om att varje man i Österbotten förväntas bygga sig ett eget hus.

Det låter ofta enkelt när byggprojekten beskrivs:

Vintern 1993 anhöll vi om byggnadslov för en bastustuga invid stranden av rundstock, typ Honka rakenne Oy, med omarbetade ritningar för vårt behov. Träden fälldes och grunden grävde vi för hand på vintern. I medlet av april fick vi byggnadslov. På våren göt vi plintar och murade pelare av "harkkor". När huspaketet kom andra veckan i juni, bar vi (svärfar, två svågrar, sonen, blivande mågen och jag) alla delarna till stranden. Sen lyftes stockarna på plats, med dottern som höll reda på ordningsföljden på stockarnas numrering. I juli kom muraren och mura skorsten, brandmurar och spisinsats på stugsidan två veckor senare. När hösten kom kunde vi bada bastu och ta ett dopp i sjön. Invigning hade vi 3 september.

Bastu, vedskjul och utedass hör till "grundutrustningen" på varje fritidstomt, men därtill kan det finnas båthus

Fiske är en populär sysselsättning för sommar-gäster. Det handlar om att fånga sin egen mat och spänningen ligger i om fiskelyckan är god eller inte. SLS 2171.

och skjul av olika slag. Det kan också finnas fler än ett boningshus, t.ex. gamla villan, nya villan och gäststugor av olika storlek. Bastukammaren utnyttjas också ofta för boende. Och om sommarstället hålls kvar inom familjen och sämjan är god är det ofta så det går – familjen växer och blir till en hel släkt som alla har starka band till barndomsmiljön:

Tiderna förändrades, mina syskon med familjer blev också fritidsboende på holmen. Föräldrarna gick bort och vi delade området i samförstånd mellan oss tre syskon och livet fortsatte. Vi pysslade om våra hus, våra

täppor och det kom barn – sex kusiner, som gifte sig och fick barn 8 stycken som gift sig och fått barn, tillsvidare 4 stycken. Och i sin himmel sitter säkert mor och far och förundrar sig över hur många vi har blivit. Men en sak är de säkert glada över: Vi vårdar kärleksfullt allt de en gång skapat och älskar vår holme, den är bäst i världen!

Vinterovemod

Går det att på några sidor sammanfatta ett material som en frågelista inbringar? Nej, texterna är alltför kärleksfullt, reflekterande och detaljrikt skrivna. En tanke som, något oväntat, tog form vid läsningen av materialet är rörligheten på en tidsaxel som så många har beskrivit. Dels handlar det om årets cykliska gång, man vistas vanligen en förhållandevis kort tid i det "andra hemmet", dels handlar det om möten mellan generationer – t.o.m. möten med generationer och en tid som inte längre finns, men som ändå lever kvar genom platsen. Också när det *inte* är fråga om ärvda släktställen handlar texterna ändå mycket om tidens gång – om barn som inte längre vill vistas på stugan, barnens fruar och män som skapar nya konstellationer, barnbarnen och så frågan om hur hela detta pussel skall anpassas till en plats med ibland mycket små hus och provisoriska lösningar.

Noteringen av *tid* och hur *tiden går* sker alltså både på abstrakt immateriell och konkret materiell nivå, som syns i förfall och reparationsbehov. Kanske det är det årliga avskedet från stugan på hösten, då naturen "dör", som gör människorna benägna att också fundera på sin egen livstid och hur nästa år och nästa säsong skall te sig. Döden, i form av tidigare generationer, och tankar om "hur det skall bli" i framtiden lyfts förvånansvärt starkt fram i svaren.

Hur blir det i framtiden? Får jag sitta i fred i vår nuvarande stuga, eller blir det fler förändringar? Kommer Helsingfors och tar resten av Sibbo (vi blev med knapp nöd utanför den här gången), och vad betyder det i så fall för vårt sommarboende? Kommer omgivningen kring vår stuga att bevaras som landsbygd över huvud taget? Eller bara en sådan sak, att när mina svärföräldrar inte längre är med oss i Sibbo, kommer vi att ha två stugor till vårt förfogande. Kommer jag då att stanna kvar i den stuga som min man ritat och låtit bygga åt oss, den där jag rotat mig och lärt mig trivas, den som jag betraktar som min? Eller kommer jag ändå att flytta över till den större och bekvämare stugan, som jag aldrig haft några känslor för, men som naturligtvis är min mans barndomsstuga? Ska vi, som vid det laget är gamla, ha den mindre och obekvämare stugan, och låta sonen eller dottern med familj husera i det "bättre" huset, ska vi hålla fast vid det hus vi vant oss vid, och låta den unga familjen ta över farföräldrarnas stuga? Eller ska vi passa på att få det bekvämare på gamla dar, och låta ungdomarna trängas i den lilla stugan och klättra på stegen upp till loftet? Kommer ens någotdera av våra barn att fira sina somrar i Sibbo? De har inte sådana känslor band dit, att de inte skulle kunna lockas till något mer naturskönt ställe med egen strand, som kanske en framtida partner kan erbjuda. I alla fall känns det väldigt starkt att ett sommarställe borde fortsätta att gå i släkten.

Kanske avspeglar också den här korta rapporten att hösten och vintern är här, att våren känns långt borta, och de citat jag lyft fram därför uttrycker ett visst vemod. Ett stor tack till alla som deltog i insamlingen, stuglivet innebär både glädje och sorger, rekreation och utmattning, samvaro och ensamhet – det är med andra ord lika lite klichéaktigt som resten av livet.

Yrsa Lindqvist

Källor:

SLS 2171 Sommarstugor och fritidshus. Folk-kultursarkivets pristävling 49.

Stugbarometern, Arbets- och näringsministeriet 23.3.2009.

Längtan till landet lever än. *Svenska Dagbladet* 3.8.2009.

Rautava, Timo. Kuin silloin ennen. *Helsingin Sanomat* 19.4.2009.

Pristagare:

Delat I pris

Stig Gustafsson (Pargas), Rainer Hindsberg (Helsingfors), Birgitta Nars (Pargas)

Delat II pris

Marianne Edgren (Åbo), Synnöve Hartman (Esbo), Mariann Jansson (Godby), Gun Spring (Ekenäs), Anne-May Winqvist (Esbo)

Två utlottningspris

Anna-Lisa Klingenberg (Jakobstad), Henrik Wrede (Pargas)

Bokpris

Gun Anderssén-Wilhelms (Bennäs), Börje Backholm (Sundom), Helmer Barman (Ekenäs), Siv Björklöf-Johansson (Esbo), Marie Louise Blomberg (Helsingfors), Henrik Cederlöf (Ekenäs), Dorrit Fredriksson (Malmö), Eva Hannus (Helsingfors), Inge-Maj Hunaeus (Borgå), Maj-Britt Järvinen (Esbo), Karin Kolam (Vasa), Anders G Lindqvist (Esbo), Thora Lindqvist (Dragsfjärd), Ditte Nordqvist (Pargas), Olof Palmgren (Helsingfors), Leif Paulin (Vasa), Folke Pettersson-Fernholm (Helsingfors), Gun-Viol Smedlund (Vasa), Monica Stjernberg (Grankulla), Annita Ödman (Vasa)

Människans bästa vän – en frågelista om sällskapsdjur

Folkkultursarkivets pristävling nr 50

”Trendsäkra toypudlarna Maggie & Dolly öppnar sin garderob, shoppar nya hundkläder och tipsar om senaste modet för dig med päls.” Sådär presenteras ”Sveriges bästa hundmodeblogg” Poshpoodle (poshpoodle.blogg.se), som tipsar om hundmode, butiker och kändishundar. Har synen på sällskapsdjur förändrats och vad betyder sällskapsdjur för dig?

I Finland finns i dag över 600 000 hundar, vilket kan ses som världsrekord i proportion till landets folkmängd. På tio år har antalet dvärghundar och andra småhundar fördubblats och årligen omsätter hundtillbehörsbranschen 250 miljoner euro. Samtidigt uppger Helsingfors djurskyddsförening i september 2009 att 500 katter har blivit övergivna redan i år. Föreningen har också fått ta hand om andra djur i nöd: hundar, hästar, marsvin, ormar och ödlor som människor har tagit som sällskapsdjur och lämnat åt sitt öde då intresset falnat.

Hunden, som tidigare traditionellt varit ett bruksdjur, har blivit vårt populäraste sällskapsdjur. I undantagsfall har den ändå fått mera status som accessoar, trendigt pyntad för att matcha sin mattes image. I vårt materialistiska samhälle finns inte bara mer eller mindre praktiska hundkläder och -skor att köpa, utan också hundparfym och hundvagnar. För en

del har hunden eller katten kanske också blivit ett surrogat för en partner eller ett barn. Har vi gått för långt i förmänskligandet av sällskapsdjuren? För många ensamma personer är djuret emellertid det viktigaste i livet, och alla som har ett sällskapsdjur vet att djuret erbjuder villkorslös kärlek, tillgivenhet och närhet. Djuret blir ofta som en familjemedlem som man gärna vill skämma bort en aning.

Jubileumsårets pristävling, som dessutom är nummer 50 i ordningen, handlar om våra liv tillsammans med sällskapsdjuren. Vad betyder ditt djur för dig och på vilket sätt påverkar det din vardag? Berätta om skötsel och skolning, kontakter med andra djurägare och synpunkter på etiska frågor såsom när det är rätt att avliva ett djur.

Vi hoppas att frågelistan ska intressera dig som har eller någon gång har haft ett sällskapsdjur. Under ett människoliv hinner man ibland uppleva flera olika säll-

Tupplur år 1970. Katten Fridolf gör verkligen skäl för benämningen "sällskapsdjur" – närmare än så här kan människa och djur inte komma varandra. Foto Sigurd Ståhls, SLS 2175:2.

skapsdjur och du får gärna berätta om dem alla, eller så väljer du ditt älsklingsdjur. Reflektera över huruvida din egen och andras inställning till sällskapsdjur har förändrats och i så fall på vilket sätt. Också du som aldrig har haft ett eget djur är mycket välkommen att delta. Nästan alla har ändå kommit i kontakt med sällskapsdjur och det kan handla om både positiva och negativa upplevelser. Frågorna är avsedda som hjälp och stöd för minnet och alla behöver inte besvaras. De kan tyckas handla mest om hundar, men Folkkultursarkivet ser fram emot svar som berättar om erfarenheter av alla slags sällskapsdjur, kaniner såväl som minigrisar.

Arkivet tar gärna emot fotografier med anknytning till temat. Vi är ute efter bilder som visar djuren i sin roll som sällskapsdjur, d.v.s. bilder av samspelet mellan djur och människa eller djuren tillsammans med sina prylar, t.ex. en kanning som blir borstad, en katt i sin bur eller en hund iklädd regnkappa. Med tanke på långtidsförvaringen tar vi helst emot digitala fotografier av så bra teknisk kvalitet

som möjligt (d.v.s. tillräckligt stora filer i t.ex. jpeg-format). Du kan också sända in pappersfotografier, antingen som en donation eller som lån. Var noga med att meddela om du vill ha bilderna tillbaka, så skannar vi dem och returnerar dem till dig. Kom också ihåg att uppge bildernas motiv, namn på personer och djur, plats, tidpunkt och fotograf. De insända fotografierna införs i arkivets bilddatabas och kan i framtiden användas av forskare och andra som anlitar vårt arkiv.

Frågelistan finns också på Svenska litteratursällskapets webbplats www.sls.fi. Insamlingen pågår till den 31 mars 2010 och som vanligt delar vi ut ett antal penning- och bokpris. Sänd in ditt svar per post eller e-post. Postadressen är Svenska litteratursällskapet, Folkkultursarkivet, Riddaregatan 5, 00170 Helsingfors. Märk kuvertet "Pristävling 50". Om du sänder in ditt svar per e-post är adressen marika.rosenstrom@sls.fi. Marika Rosenström svarar också gärna på frågor om insamlingen per e-post eller tfn 09-618 777. Stort tack på förhand!

Mellanpudeln Moritz på seglingssemester år 2005. Hunden har en egen flytväst, liksom alla andra medlemmar i familjen. Foto Marika Rosenström, SLS 2175:1.

1. Varför sällskapsdjur?

Vilken typ av sällskapsdjur har du eller har du haft? Varför skaffade du just den rasen eller typen av sällskapsdjur (som sällskap åt dig själv, som sällskap åt barnen, som ledsagare, för jakt, som husvakt etc.)? Varför valde du just en hona eller en hane? Vad kostar det att ha ett sällskapsdjur, d.v.s. hur mycket pengar satsar du på ditt djur (inköpspris, matkostnader, veterinärbesök, tillbehör)? Beskriv djurets personlighet. Vilka "mänskliga" egenskaper har ditt sällskapsdjur? Är du en "kattmänniska" eller en "hundmänniska"? Vad betyder ditt sällskapsdjur för dig?

2. Vad heter djuret?

Vad heter ditt sällskapsdjur och varför har du valt det namnet? Kallas det vid sitt riktiga namn (t.ex. kennelnamnet) eller har det också fått ett annat namn?

Har djuret en stamtavla? Vilka eventuella smeknamn har djuret? Kallar du djuret för "den" eller "hon" respektive "han"?

3. Sällskapsdjuret inom familjen

Beskriv djurets ställning inom familjen. På vilket sätt har sällskapsdjuret inverkat på familjedynamiken? Vem sköter djuret mest (ger mat, rastar, leker, sköter päls)? Var är djurets plats, var sover det (i egen korg, i bur, i ditt sovrum, i din säng)? Hur ser djurets revir ut (inomhus och utomhus)? Berätta varför djuret får eller inte får vara överallt i hemmet (i soffan, i sängen, på bordet)? Tar du med djuret på besök hos vänner och släktingar? Vem sköter djuret då familjen är på resa? Hur visar djuret tillit eller underkastelse? Hur nära dig får djuret komma? Får det t.ex. slicka dig i ansiktet? Talar du med djuret? Liknar matte/husse och djuret varandra? Brukar du fotografera ditt sällskapsdjur eller har du låtit måla av det?

4. Djuret som konsument

Vad äter ditt djur (färdigt djurfoder, hemlagad mat, matrester, godsaker)? Var och när äter djuret? Får djuret t.ex. slicka av husfolkets tallrikar? Vad har djuret för egna tillbehör och saker (t.ex. hundkoja, löplina, korg, halsband och koppel, kläder, leksaker, bädd, borste, bur, flytväst, matskålar)? Berätta om du ger ditt djur födelsedagspresenter, julklappar eller gåvor från resor? Har du ordnat kalas för djuret?

5. Djuret som livsstil och hobby

I vilken utsträckning påverkas din dygnsrytm och vardag av att du har ett sällskapsdjur? Beskriv hur du sköter ditt djur (tvätt, pälsvård, trimning, klippning av klor etc). Anlitar du en professionell trimmare? Vad har du för erfarenheter av djursjukdomar, kastrering av djur och veterinärbesök? Har du tagit ditt djur till någon behandling (t.ex. massage, akupunktur, psykolog)? Berätta hur du ordnat djurets motion och hur du rastar det. Vad anser du om användningen av s.k. hundpåsar? Beskriv hur du har fått djuret rumsrent alternativt att göra sina behov på önskat ställe (t.ex. sandlåda). Vad har du för erfarenhet av olika aktiviteter tillsammans med ditt sällskapsdjur (t.ex. lydnadskurser, agility, jaktprov, svamplettningskurser)? Berätta om djurutställningar du har besökt, som deltagare eller besökare. Berätta om skolningen av ditt sällskapsdjur. Har det förekommit problembeteende (tigga vid bordet, skälla på grannar, klösa sönder möbler etc.) och hur har du handskats med det? Berätta om kontakt med andra djur och deras ägare. Brukar du prata med andra

hundägare på hundpromenaden eller i hundparken? Hurudan personlighet har typiska "djurmänniskor"? Har du erfarenhet av föreningar, grupper, tidskrifter, TV-program, webbplatser eller bloggar med sällskapsdjur som tema?

6. Djuretik

Vad anser du om att hundar bör hållas kopplade utomhus och att somliga katter är s.k. innekatter som aldrig får gå ut? Tycker du att t.ex. en kanin i bur lider för att den inte är fri? Är det bra eller dåligt att det i Finland i dag är förbjudet att kuppera hundars öron och svansar? Hur ser du på djurplågeri, t.ex. att man slår hunden då den gjort något illa eller överger djur som man inte längre är intresserad av? Vad har du för synpunkter på kyrklig välsignelse av sällskapsdjur, daghem och caféer för hundar? När ska man låta avliva ett djur? Har du erfarenhet av att ditt sällskapsdjur har dött eller har du funderat på hur det kommer att vara? Vad ska man göra med djurkroppen (kremering, begravning)? Berätta om djuret har en grav och om du brukar uppmärksamma vissa dagar (djurets födelsedag, julafton). Hur handskas du med saknaden?

7. Berätta en historia om ditt sällskapsdjur!

Det kan vara en rolig eller gripande berättelse om någon händelse som ditt djur har varit med om, en dramatisk hjältehistoria eller en kort anekdot som beskriver hur det är att leva med sällskapsdjur.

Marika Rosenström

Karin och Edmund Westmans boksamling

Det första man uppfattar när man stiger in i Hilding och Eva Ekelunds forskargästrum på Mariegatan i Helsingfors är som sig bör en lätt doft av gamla böcker. Två väggar i den lilla lägenheten är täckta med bokhyllor från golv till tak. Här finns uppslagsverk och ordböcker, skönlitteratur och litteraturhistoria samt böcker om historia, filosofi, religion, psykologi och samhälle. Sammanlagt rör det sig om närmare 3 500 volymer som Svenska Kulturfonden, och därigenom SLS, erhöll 1994 genom en testamentarisk donation av makarna Karin och Edmund Westman.

Den 30 oktober 1926 skrev sedermera lektorn i franska och tyska Edmund Westman (1900–1994) i sin dagbok en mening som kunde stå som motto för ett liv fyllt av böcker och läsande: "Jag är ingen filosof, men jag är dock en filosoferande människa." Inställningen till litteratur och böcker som en meningsskapande kraft i livet skulle Westman aldrig överge. "Essentiell litteratur" var det särintresse han angav i matrikeln *Läroverkslärarena* 1955, och med påfallande konsekvens handlade ännu den sista boken han köpte, Algot Mattssons *Bo Giertz, ateisten som blev biskop* (1991), om de grundläggande livsfilosofiska frågorna. När han 1935 gifte sig med rektorn och läraren i svenska och historia Karin Kyrklund (1897–1972) fann han en livskamrat som delade hans intresse för litteratur och resor. "Vi sitter på balkongen och läser", berättar han i en anteckning i dagboken den 23 juni 1947 när makarna befann sig på ett pensionat i Nådendal.

Till det yttre var makarna Westmans levnadslopp föga dramatiska. Karin Kyrklund föddes 1897 i Helsingfors där hennes far var tulltjänsteman. Efter att ha avlagt filosofie magisterexamen vid Helsingfors universitet verkade hon som vikarierande lärare i Helsingfors och Vasa. År 1929 utnämndes hon till rektor för Heurlinska skolan i Åbo och övertog samtidigt lektoratet i svenska och historia. Heurlinska skolan hade grundats som en privat flickskola 1861 av Augusta Heurlin (1825–1888), och fungerade sedan 1891 som ett nioklassigt läroverk för flickor. Skolan, som var den första flickskolan i Finland som utdimitterade studenter (1894), hade under Karin Westmans tid som rektor drygt 200 elever och ett tjugotal lärare. År 1955 sammanslogs Heurlinska skolan med Flickskolan i Åbo under det nya namnet Åbo svenska flicklyceum. Karin Westman avgick som rektor 1947 och fortsatte som äldre lektor i svenska och historia fram till sin pensio-

Edmund och Karin Westman i sitt hem i Helsingfors omkring 1970. SLSA 1054

nering 1963. Sin undervisning i svenska byggde hon i hög grad på att förmedla en känsla för skönlitteratur till sina elever. I en artikel från 1951 betonar hon vikten av att låta eleverna läsa och diskutera samtidslitteratur som tolkar deras egna erfarenheter. I stället för att lära sig dikter av Runeberg utantill fick eleverna t.ex. analysera Solveig von Schoultz dikt "Tidningsgumma". Andra världskriget var i färskt minne, och man anar ett eko i klassrummet av auktoriteter i gungning när Karin Westman skriver: "Men vår tids händelser har gjort ungdomen skeptisk."

Edmund Westman föddes 1900 i S:t Michel. Fadern var överste. Edmund studerade tyska och franska i Helsingfors och blev 1930 lektor i dessa språk i Heurlinska skolan. I sin dagbok skriver han tidigt om sin önskan att resa ut i Europa, och den första utlandsresan förverkligades 1927–1928 då han tillbringade tio månader i Frankrike. Som lärare reste han nästan varje sommar till länder som Tyskland, Frankrike, Österrike och Italien, efter 1935 tillsammans med hustrun

Karin. Under åren efter kriget utbyttes utlandsresorna mot pensionatsvistelser i hemlandet, men för Edmund Westman som dessutom behövde språkträning för sitt yrke var det en skral kompensation. "Det är sannerligen på tiden", skriver han i dagboken 1951 när han för första gången på fjorton år åter planerar en resa till Paris. Då hade han, efter krigets slut, börjat studera engelska som en reaktion på hotet att engelskan skulle införas som första främmande språk i de finländska skolorna. Han stannade dock kvar på sin tjänst fram till pensioneringen 1964. En tid därefter flyttade makarna Westman till Helsingfors.

Boksamling som speglar mångsidiga intressen

I Karin och Edmund Westmans boksamling hittar man kanske inte några större rariteter, men det som gör samlingen intressant ur ett personhistoriskt perspektiv är att man så detaljerat kan följa med hur den

Några exempel på fransk litteratur i Karin och Edmund Westmans boksamling. Foto Janne Rentola

växte genom åren. Man kan nästan tala om årsringar, eftersom de flesta böcker har en anteckning om när de är inköpta. Det som också är uppenbart är att detta är böcker som var till för att läsas. Edmund Westman kommenterade många av de böcker han läste i sin dagbok, och ofta gjorde han också en anteckning på bokens sista sida när han läst ut den. Böckernas utseende var mindre viktigt. En del av de franska romanerna är inbundna i en serie enkla blå klotband, men i övrigt står de flesta böcker i hyllan i det skick de köptes, dvs. i allmänhet häftade. Edmund Westman var en flitig antikvariatbesökare både utomlands och i Finland, och nämner bl.a. Nordiska Antikvariska Bokhandeln som det givna målet varje gång han besökte Helsingfors.

Omkring en tredjedel av samlingen är skönlitteratur och litteraturhistoria. Karin Westman stod i huvudsak för det svenska och finlandssvenska urvalet, medan Edmund samlade den franska och tyska litteraturen. 1900-talets europeiska litteraturhistoria får här sin punktbelysning ut-

gående från makarna Westmans personliga smak. De stora namnen som Thomas Mann och Marcel Proust står sida vid sida med representanter för den stora massan av olikartade författarskap som bildar ett lands litteratur. Flera av författarna är sådana som var välkända internationella kulturpersoner under sin egen tid, men som ohjälpligt och ibland kanske orättvist glidit iväg mot glömskan, författare som Stefan Zweig, Arthur Koestler och Aldous Huxley. Bland bästsäljarförfattarna hittar man några som lyckats överleva sin egen tid som P.G. Wodehouse och Georges Simenon, men också några rätt märkliga favoriter som de fjorton romanerna av Marie Corelli (1855–1924), alla köpta antikvariskt och försedda med Edmund Westmans namnteckning. Ett kapitel för sig är den tyska 1930-talslitteraturen som är representerad både av författare som valde att stanna kvar och av emigrantförfattare som Erich Maria Remarque och Ernst Glaeser.

Bland facklitteraturen finns det en hel

Turisthandböcker utgivna mellan 1927 och 1954. Demokratiseringen av resandet under mellankrigstiden skapade en marknad också för svenska resehandboks författare som Ellen Rydelius. Foto Janne Rentola

del historia och samhällsdebatt. Det är böcker som i påfallande hög grad avspeglar sin egen tid. På 1930-talet handlade diskussionen om nazismen och Tysklands roll i världen, på 1950-talet om Sovjetunionen och kommunismen som hot eller möjlighet. 1970-talets könsrollsdebatt får stor plats. Wilhelm Reichs *The Sexual Revolution* (1967) och de två tjocka Hiterapporterna om kvinnor (1977) respektive män (1982) flankerar Germaine Greers *Den kvinnliga eunucken* (1971) och Ester Vilars *Den dresserade mannen* (1972). Verk av Henri Bergson, Erich Fromm och Sigmund Freud utgör exempel på den stora mängden böcker om filosofi och psykologi i samlingen.

Ett annat stort område är litteratur om andliga och religiösa frågor. Edmund Westman var verksam i församlingslivet i Åbo, och den kristna litteraturen har sin givna plats i bokhyllan utan att på något sätt dominera. Tvärtom finns här rum också för många verk om de andra världsreligionerna och för böcker om teosofi och antroposofi. För en bokhistoriker kan de religiösa skrifterna utgivna på små förlag i Herrljunga eller Sordavala nog ha sitt intresse. Den andliga litteraturen som genre har ju till stor del levt sitt liv utanför de etablerade litterära kretsloppen, med sina egna förlag, spridningsvägar och mottagare.

Sist men inte minst har vi alla böckerna

om resor och resenärer. Att Karin och Edmund Westman reste mycket och gärna har redan nämnts. Här finns reseskildringar från Frankrike och Italien vid sidan av högar med tidstypiska resehandböcker, broschyrer och turistguider från 1920-talet framåt. Det är Baedeker och andra tyska *Reiseführers*, det är svenska reseförfattare som Ellen Rydelius och Sigge Hommerberg. Allt finns kvar. Karin och Edmund Westman slängde aldrig en bok.

Martin Ginström

Källor och litteratur

SLSA 1054, Edmund Robert Westmans samling.

Heurlinska skolan i Åbo. En minnesskrift, red. Gunvor Söderling & Göta Tegengren, Åbo 1962

Jung, Aagot, "Heurlinska skolan i Åbo", *Astra Månadsrevy* 10/1957, s. 346–364

Oppikoulujen opettajat. Läroverkslärarena 1955, red. Armas Sandelin, Åbo 1955

Westman, Karin, "Den moderna litteraturen och ungdomen av idag", *Skola och hem. Tidskrift utgiven av Finlands svenska läroverksförening* 2/1951, s. 18–24

En databas över Karin och Edmund Westmans boksamling finns tillgänglig i SLS:s bibliotek

Fredrika Runebergs brev, Irjala och Virdois gårdsarkiv

Historiska och litteraturhistoriska arkivets nyförvärv 2008

Historiska och litteraturhistoriska arkivet fick under 2008 ta emot ett värdefullt tillägg till Johan och Fredrika Runebergs arkiv, nämligen Fredrikas brev till sonen Lorenzo. Två nya gårdsarkiv, från Irjala och Virdois gårdar, har också donerats till SLS.

Donationen till Runebergssamlingen omfattar cirka 130 brev som Fredrika skrev till sonen Lorenzo 1858–1871. Han studerade medicin i Helsingfors och bodde hos sin moster Carolina Tengström i ett trähus på adressen "professor Tengströms gård vid Mariegatan, Snedt emot gafveln af Riddarhuset", såsom modern Fredrika skrev på ett av breven. Det Tengströmska trähuset finns inte längre kvar, på dess ställe står i dag ett tegelhus. Brevet till Lorenzo har tidigare getts ut i tryck av Veronica Sundman i volymen *Fredrika Runebergs brev till sonen Lorenzo* (2007).

Irjala gårds arkiv

Irjala gård ligger i Janakkala, Tavastehus. Arkivet omfattar gårdsägare i flera generationer från slutet av 1700-talet till nutid. Gården köptes 1787 av Gottlieb John. Genom giftermål knöt sonen Hans Henrik John Irjala gård till granngården Hanneberg, som tillhörde den Norden-

Lorenzo Runeberg (1836–1919) SLSA 1105.

Vinteridyll på Irjala gård. SLSA 1247.

swanska släkten. Bägge gårdarna ärvdes 1842 av sonen Gottlieb John och hans hustru Teresia (f. Cygnaeus). Deras yngsta dotter Fanny gifte sig 1867 med Karl Gustaf Göös och därefter drev familjen Göös gården. Då deras yngsta dotter Elsa i sin tur gifte sig med Oskar Möller 1912 övertogs gårdsdriften av den Möllerska familjen. Elsas och Oskars äldsta son Erik tog senare över gården, som i dag ägs av Maria Möller. Syskonen Göös (Elsa, Hjalmar, Teresia och Arvid) ärvde Hanneberg 1919. Gården tillföll Teresia Göös som senare sålde gården.

Irjala gårdsarkiv (signum SLSA 1247) omfattar totalt cirka fem hyllmeter arkivmaterial. Det består av två delar. Den första utgörs av personliga handlingar som brev och annat biografiskt material rörande medlemmar av släkterna John,

Göös och Möller. Tidsmässigt omfattar arkivet ungefär 150 år av värdefull personhistoria. Av breven kan speciellt nämnas Toini Möllers intressanta emigrantbrev från Amerika, som hon 1910–1962 skickade till brodern Oskar Möller. En annan betydande brevsamling är bröderna Eriks, Åkes och Arnes fältpostbrev från vinter- och fortsättningskrigen. I arkivet finns också brev till och från Uno Cygnaeus, "folkskolans fader". Han var bror till Teresia Cygnaeus (se ovan).

Den andra delen av arkivet består av handlingar med anknytning till gårdsdriften på Irjala och Hanneberg. Gårds ekonomin finns noggrant dokumenterad i hushålls- och kassaböcker fr.o.m. 1880-talet. Vidare finns dagsverksjournaler, förteckningar över kreatur, betäckning, fröblandningar och utfodring m.m.

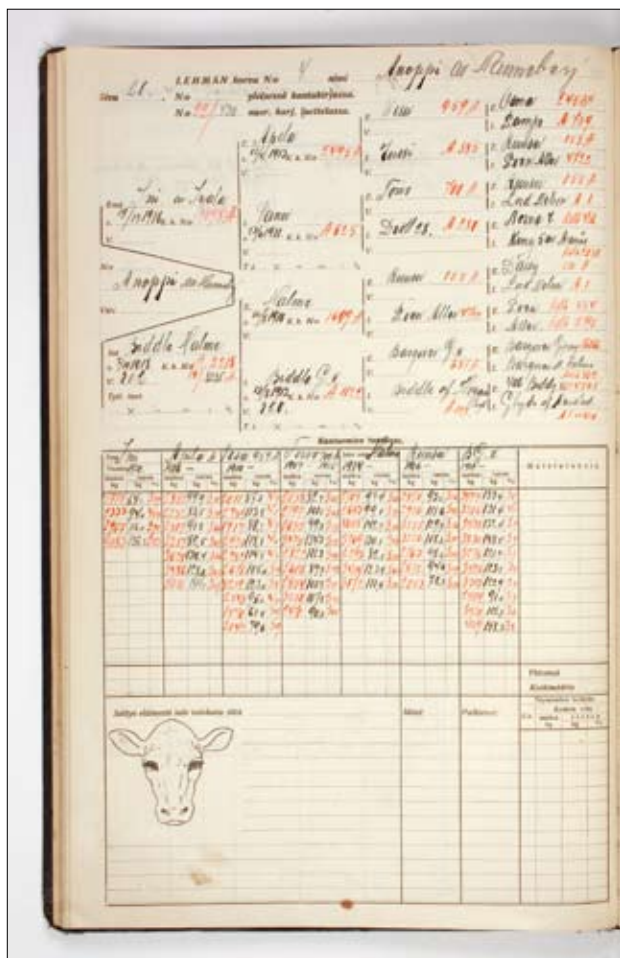
samt mjölkjournaler, ladugårdsjournaler, stamböcker och annan dokumentation som belyser gårdens verksamhet. Det här är ett betydelsefullt material för forskning i bl.a. moderniseringen av lantbruket under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Irjala gård var en föregångare på detta område och en av de första gårdarna i Finland som förädlade och födde upp Ayrshirekor. Erik Möller verkade i drygt trettio år som Ayrshire-föreningens agronom i Tavastehus län. Fram till 1982 producerade Irjala gård mjölk, i dag har man riktat in sig på hästhållning.

Virdois under Magnus Tandefelts tid

Virdois gård i Sysmä, Tavastland, ägdes av släkten Tandefelt från slutet av 1600-talet till mitten av 1700-talet. Släkten Stormbom innehade därefter gården i cirka 130 år, men 1876–1902 kom den igen att ägas av en medlem av släkten Tandefelt, nämligen Magnus Tandefelt (1830–1902). Till Virdois gård räknades under hans tid Gamla Virdois rusthåll (Liljefors) och Fredriksgård ("Nya Virdois").

Magnus Tandefelt ärvde först Rapala och Karilanmaa gårdar i Sysmä efter en lottdragning mellan arvingarna när fadern Otto Tandefelt dog 1835. Följande år flyttade han, 24 år gammal och nygift, in på Rapala gård med sin hustru Aline (f. Långhjelm). Gården låg vid Päijänne strand ute på en udde, långt från övrig bebyggelse. Hustrun Aline födde tre barn men blev sedan sjuk och dog.

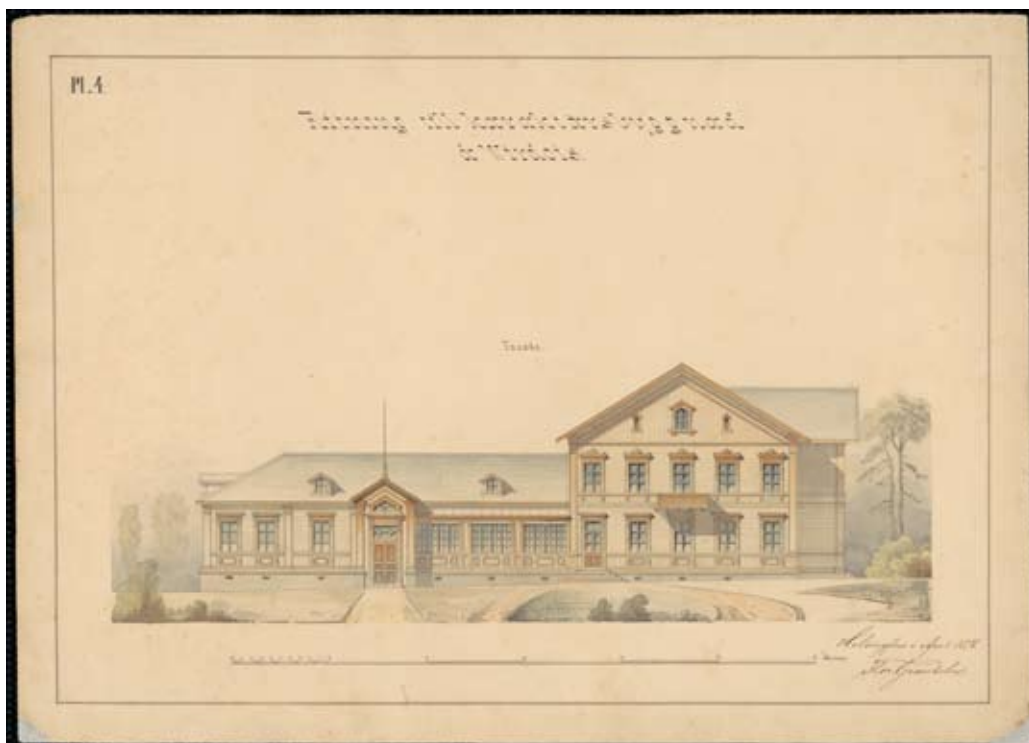
Efter två år som änklings gifte Magnus Tandefelt om sig med Mathilda (f. Stjernvall) och flyttade till Fredriksgård ("Nya Virdois") som han köpt. Det var Jacob Fredrik Stormbom som ursprungligen hade låtit bygga gården på 1700-talet,

Ayrshire-kon Anoppi av Hannebergs stamtavla. SLSA 1247.

därav namnet. Nu reparerades och utvidgades gården och blev huvudgård på Virdois. Fem år senare köpte Magnus Tandefelt även Gamla Virdois rusthåll (Liljefors). Sålunda återgick Virdois gård till släkten Tandefelt. Magnus och Mathilda Tandefelt fick sex barn, av vilka de tre första dog innan de fyllt ett år. När Magnus avled 1902 hölls en auktion där den avlidnes svåger Woldemar Stjernvall (gift med Johanna f. Tandefelt) köpte gårdarna på Virdois.

Rapala gård hade sålts redan tidigare. Magnus Tandefelts äldsta son Gustav

Ritning av karaktärsbyggnaden Fredriksgård 1876, av arkitekt Florentin Granholm
SLSA 1257.

(från första äktenskapet) hade med sin hustru Anna och fyra barn bott i gamla Virdois Rusthåll (Liljefors) och drivit ett tryckeri där. År 1887 försvann Gustav plötsligt – först trodde man att han drunknat, men det visade sig att han rest till Chicago, där han dog 1896. Att det låg en tvist bakom Gustav Tandefelts resa var klart, men vad det handlade om är inte känt. Efter Gustavs död såldes Rapala. Antagligen hade fadern närt ett hopp om att sonen skulle återvända och överta gården. Rapala gård hade i över 300 år varit i den Tandefeltska släktens ägo. Magnus Tandefelt blev den sista ägaren inom släkten; sedan 1902 tillhör Virdois gård släkten Stjernvall.

Virdois gårds arkiv består både av personhistoriskt material och material med anknytning till gårdarna och deras ägo-

förhållanden. Till räkenskapshandlingarna hör bl.a. bokföringen för Wirdois Ångbränneri, eftersom spritbränning och -försäljning var en viktig inkomstkälla på Fredriksgård och Rapala. Magnus Tandefelt grundade också en såg och lät bygga ång- och bogseringsbåtar för sjötrafik på Päijänne. Materialet dokumenterar den växande industrialiseringen och sågverksamheten på landsbygden samt utvecklingen av båttrafiken vid sekelskiftet 1900. De flesta handlingar som gäller Rapala och Karilanmaa är av juridisk karaktär såsom rättsprotokoll, köpeavtal och ägorättshandlingar. Arkivet (signum SLSA 1257) omfattar en knapp hyllmeter.

Förutom tillägget till Runebergssamlingen och Irjala och Virdois gårdsarkiv utökades Historiska och litteraturhisto-

riska arkivets samlingar under 2008 med ytterligare två andra nya arkiv och ett trettiotal tillägg till befintliga samlingar. Allt material är tillgängligt för forskning.

Nelly Laitinen

Litteratur:

Stjernvall-Järvi, Birgitta: *Kartanoelämää Itä-Hämeessä* (Sysmän Kirjakylä Oy, 2009)

Historiska och litteraturhistoriska arkivet 2008

Handskrifter ca 947,5 hyllmeter, smalfilmer 275 st., fotografier ca 108 630 st., ljudband 879 st., cd-skivor 406 st.

Tillväxt 2008: 17,5 hyllmeter

Nytt arkivmaterial: nya arkiv 4 st., tillskott till gamla samlingar 37 st.

Nya arkivbildare:

Irjala gårds arkiv, Virdois gårds arkiv, professor Per Schybergsons (1933–2007) arkiv och författaren Eva-Stina Byggmästars (f. 1967) arkiv.

Från dekadent poet till folkuppfostrare

Jacob Tegengren och kärleken till hembygden

Navet i Jacob Tegengrens (1875–1956) författarskap är Österbotten: dess människor, historia, natur och landskap. Tegengren inledde sin bana som sensymbolistisk, dekadent kärlekspoet – men fortsatte inte länge på det spåret. Kärleken – passionen – försvann dock inte, inte heller de starka och delvis olyckliga känslor som hör till älskarens lott.

I sin bok *En evighet i rummets former gjuten. Dekadenta och symbolistiska inslag i Sven Lidmans, Anders Österlings och Sigfrid Siwertz lyrik 1904–1907* från 2000 räknar Johan Lundgren upp en rad diktsamlingar från åren kring sekelskiftet 1900 som han menar att representerar "den dekadenta och symbolistiska riktning som kommit i skymundan i den svenska litteraturhistorieskrivningen". Här ingår även Jacob Tegengrens debut *Dikter* (1900). Tegengrens tre första diktsamlingar blir en genomgående referens i Lundgrens undersökning. Bland det Lundgren säger sig vilja studera i den symbolistiska sekelskifteslyriken finns "hur de behandlade texterna belyser en upplevelse av moderniteten, uppfattad i termer av värdeupplösning och meningsförlust".

I sina tre första diktsamlingar – *Dikter* (1900), *Skuggor och dagrar* (1901) och *Nya dikter* (1903) – framstår Tegengren som en patetisk och himlastormande sensymbolistisk lärjunge. Lundgren förtecknar bland annat följande tidstypiska motivis-

Jacob Tegengren debuterade 1900 med en diktsamling i sensymbolistisk och dekadent stil. Senare kom han att omsätta de starka känslorna i dikter om den österbottniska hembygden. SLSA/He

ka markörer i hans dikter: glidningar mellan det erotiska och det makabra och mellan erotik och övergivenhet, föreningen

av ädelstenar och lik, likvaka, drömmotiv och hyllningar till döden. Ur debutdikt-samlingen kan man som ett mycket representativt exempel på blandningen av erotik, sensualism och dödslängtan citera slutet på "Melancholia":

Du kommer så hög och stum mig till möte,
vid din barm bär du höstens sista viol. –
Och jag drömmer om livets slocknande sol,
när jag lutar mitt huvud intill ditt sköte.
Jag drömmer om kvinnor som en gång
sträckt
sin famn emot min i älskogslycka,
jag drömmer om leende kvinnor, som räckt
sin mun mot min hungrande mun att
trycka.
Min själ fylls av hat och sorg och agg,
vid din blodlösa smekning mitt hjärta ry-
ser,
– din mun så kall som nattens dagg,
Melancholia – jag fryser!

Detta är något helt annat än den kristne lokalpatrioten, agronomen och folkupp-lysaren, ornitologen och lokalhistorikern som Tegengren senare blev känd som. Knappast är det heller den uppriktigt ödmjuka tankediktare som Thomas Warburton så beundrar i *Åttio år finlandssvensk litteratur*. Men om Tegengrens tidiga dikter vittnar om ett litteraturhistoriskt slitet idiom och uttrycker sig i stereotyper som knappast förräder någon större personlig förtrogenhet med den himlastormande erotik dikterna beskriver, finns där dock ett drag som skall följa honom genom livet: den heta känslan. Upplevelsen av moderniteten i termer av meningsupp-lösning och värdeförlust skall också följa Tegengren genom livet, även efter att han övergett de dekadenta uttrycksmedlen.

Att älska Österbotten

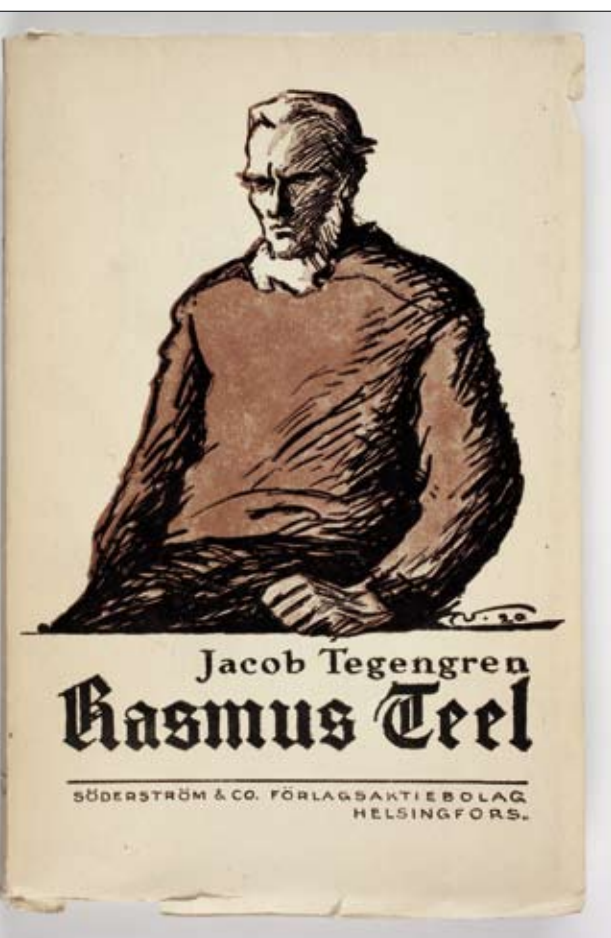
Föremålet för Tegengrens senare känslor är inte bleka och trolösa hetärer utan den

österbottniska fosterjorden. Men inte hel-ler denna kärlek är oproblematiske. Den sönderfaller i två komponenter. Å ena sidan finns privatmannens lidelsefulla antingen erotiskt eller religiöst färgade dyrkan av den österbottniska naturen. Den kommer huvudsakligen till uttryck i Tegengrens lyriska produktion, i dikterna och de korta prosameditationerna. Å andra sidan finns den samhällsmedvetne och -aktive betraktaren som – ofta bekymrad – ser till historia, samhällsstrukturer och utveckling och kommenterar dem i skönlitterär prosa, men också i tal och betraktelser riktade till en österbottnisk publik. Att harmoniskt kombinera dessa två roller lyckas inte för Tegengren, och denna konflikt präglar författarskapets utvecklingskurva.

Diktsamlingen *Ny vår* (1913) innebär för Tegengren en återkomst efter sju år till både poesin och erotiken. Men det är en erotik av nytt slag: dikten ägnas inte den litterärt färgade, demoniska älskarinnan utan en älskad kvinna som inte väcker ångest och livsleda utan känslor av samhörighet med livet och naturen. I dikten "Maj" heter det:

Jag räknar var flyende minut:
min kära har lovat att mig vänta
där borta invid björkskogens glänta,
där sipporna i går slogo ut,
där marken står ljus och översållad
med stjärnor som en vinterhimmels päll. –
Min själ är betagen och förtrollad
i den strålände blomstermånadskväll.

Kärlekslyckan blir för Tegengren en återkomst också till Österbotten. Han upp-rättar en intensiv personlig relation till hembygdens natur. Den beskrivs i starkt erotiserande termer, som i "Värmorgon på slätten", där det heter: "Min hem-bygds vida, stolta slätt, [...] min kärlek famnar het och öm / din fågning ung

Tegengrens samhällskritik syns bl.a. i novellsamlingen *Rasmus Teel*. Familje- och bygemenskapen ställs mot den hotfulla urbaniseringen och moderniseringen.

och skär". Denna förening av erotik och naturdyrkan fortgår oförminskad i *Lyrik* (1914) för att sedan småningom klinga av till förmån för en mera filosofiskt och religiöst färgad naturkänsla (till exempel i *Kämpande tanke*, 1933). En strävan att överskrida det individuella och markera poetens egen delaktighet i österbottningarnas liv syns i Tegengrens förkärlek för dialektala uttryck – ofta förklarade i noter – och ibland i hänvisningar till folktro och sägner. Vissa sydfinländska kritiker fann detta olämpligt och begränsande,

men till exempel Arvid Mörne, som själv använde nyländska dialektord, berömde Tegengren för att han på detta sätt utvidgade lyrikens uttrycksmöjligheter.

Den problematiska moderniseringen

Tegengrens personliga förhållande till den österbottniska hembygden är livet igenom oproblematiskt och positivt. Problemen uppstår när han ser till samhällsutvecklingen i stort och sina medösterbottningars livsval. Han diskuterar detta i sin samling kallad *Gulnade blad* (1922) med engagerade uppsatser (ofta ursprungligen tal hållna vid prominenta tillfällen, till exempel folkhögskolefester) och dikter. Titeln väckte protester bland recensenterna som uppfattade frågorna i boken som högst aktuella. Tegengren visar i dessa texter ett engagemang som knappast står den unge älskarens efter. Han är inte alltigenom bakåtsträvande. När han behandlar jordbruket talar han eftertryckligt för moderniseringar i tekniken, för större teoretiska kunskaper bland jordbrukarna, och för olika slag av andelslagsverksamhet. Men han ser mörka moln på himlen över det traditionella österbottniska levnadssättet, och därmed också över det svenska språkets framtid. Farorna materialiseras i emigrationen och urbaniseringen, som leder till förfinskning av de gamla svenskbygderna. Oron bottnar i problemet med moderniseringen. I sina tal till folkhögskoleungdomen målar Tegengren upp bilden av en ny generation som drivs av bekvämlighet och njutningslystnad. Bondens urgamla frihet upplevs som alltför krävande och ersätts med fabriksarbetets ekonomiska trygghet som dock bryter traditioner och familjeband. Bygemenskaper söndras och sam-

manhållningen mellan de svenskspråkiga lider. Den gamla folkkulturen ersätts av populärkultur – dansmusik, biografier – som Tegengren finner värdelös.

Denna olyckliga utveckling verkar i bakgrunden på de levnadsöden som skildras i Tegengrens skönlitterära prosa. Han gav kring 1920 ut två novellsamlingar med bygdemotiv – *Jord och hav* (1918) och *Rasmus Teel* (1920). Trots att dessa berättelser ofta rör sig i historisk tid är deras drivkraft just de problem som Tegengren tar upp i sin samhällskritik. I fiktionens form gestaltar de många av de grundläggande elementen i hans samhälls-, folk- och människosyn. Ett par av berättelserna griper tillbaka så långt som till vikingatiden och innebär därmed en ideologisk markering i frågan om finlandssvenskarnas ursprung. I flera av novellerna beskrivs bygemenskapen och familjen som principiellt idealiska och funktionella arbetsgemenskaper i harmoni – men också i kontinuerlig kamp – med den omgivande naturen. Detta kommer till synes exempelvis i männens arbetsgemenskap i säljaktsskildringen "Mot mörkret" i *Jord och hav*, eller den idealiserande familjeskildringen i titelnovellen i *Rasmus Teel*. Men hoten mot idealen är också ständigt aktuella. Dessa är framför allt inflytandet

av allt som är socialt eller etniskt främmande, de interna konflikterna och, påfallande ofta, kvinnornas lösaktighet och opålitlighet (ett motiv som för övrigt går igen i en annan österbottnisk folklivsskildring, Jarl Hemmers episka dikt *Rågens rike* från 1922).

I Tegengrens noveller harmoniseras konflikterna i allmänhet, ofta genom att de gestalter som personifierar dem dör. Som resonemangen i *Gulnade blad* visar upplevde Tegengren att problemen skärpts betydligt i nuet. I likhet med många andra finlandssvenska kulturella ideologer såg han ingen annan räddning undan hoten mot traditionella livssätt och svenskhet än modernitetens motståndet. Upplevelsen av skräck- eller tomhetskänslor inför moderniseringen och framtiden delar Tegengren med flera av de prominenta finlandssvenska författarna ur det estetiskt konservativa lägret, såsom Arvid Mörne, Bertel Gripenberg och Jarl Hemmer.

Michel Ekman

Fil.dr Michel Ekman är forskare inom projektet "Tidig finlandssvensk litteratur: program och praktik" vid Svenska litteratursällskapet.

Ideologier och konstnärstipendier

– *nyttan med att främja den fria konsten*

Både samhället och individen mår bra av ett rikt konstliv, men konsten kostar också pengar. I Finland, som har en förhållandevis liten konstmarknad, är stipendier ytterst viktiga för konstnärer. Men den s.k. fria konsten ses också som värdefull i sig – så pass värdefull att många vill försvara den från politisk påverkan. Hur går detta ihop med bidragsgivarnas syften?

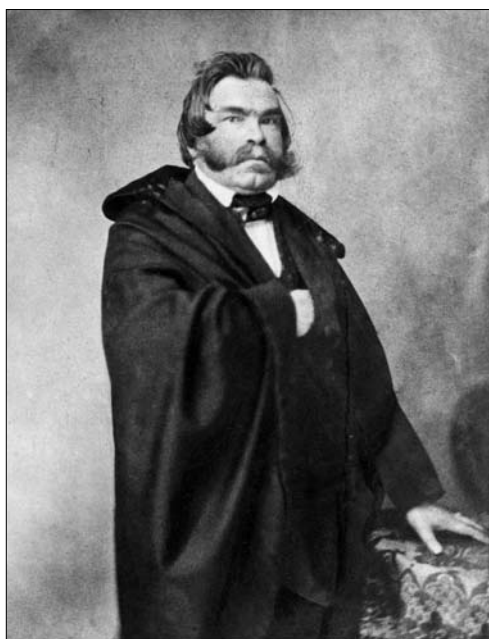
Under 2000-talet har den statliga kulturpolitiken i Finland haft följande tre målsättningar: man vill främja kreativitet, kulturell mångfald och jämlikhet. Statens konstnärstipendier hör till de stödformer som har störst betydelse för enskilda konstnärer. Beslut om stipendier fattas uttalat utgående från kvaliteten på arbetsprov, dvs. konsten. Också de finlands-svenska fonder som stöder bildkonst, varav de två största är Svenska kulturfonden och Föreningen Konstsamfundet, har som mål att främja kvalitativ konst, men målsättningen är förstås också att främja den svenska kulturen i Finland.

Kravet på konstnärlig kvalitet är en del av försvaret av ett autonomt konstfält, och ofta ses kultur- eller språkpolitiska mål som ett intrång på konstens frihet. I min kommande licentiatavhandling om kulturpolitik och konstnärstipendier till finlandssvenska konstnärer tar jag bland annat upp de ideologier som kan kopp-

las både till konstbegreppet och till konstfrämjande institutioners syn på konst.

Från nationalisering till demokratisering av den fria konsten

Det estetiska konstbegreppet som uppkom under 1700-talet påverkades starkt av de nationalistiska och romantiska tankar som florerade i Europa under 1800-talet, och konsten började ses som det yppersta vad andlig odling beträffar och som en del av civilisationens höjdpunkt. Detta konstbegrepp och borgerskapets hegemoniska ställning under 1800-talet ligger till grund för uppkomsten av ett autonomt konstnärligt fält. Borgerskapet strävade genom sin konsumtion av konst efter att skapa avstånd, eller en distinktion, till övriga samhällsklasser. På grund av denna ökade efterfrågan på konst som passade i det borgerliga hemmet upp-

Fredrik Cygnæus lämnade 1862 in en ansökan om statliga medel för grundandet av en konstakademi i Finland. Ur senatens perspektiv sågs dock Cygnæus förhoppning om en konstakademi som föråldrad och hans konstsyn som "romantiserande patriotism". SLSA 1105

kom nya distributionskanaler för konst: gallerier, konsthandel och konstkritik. Konstens fält blev autonomt när de franska konstakademiernas makt över den konstnärliga produktionen bröts och nya aktörer kämpade om fältets maktpositioner. Detta ledde till att borgerskapets konstsyn blev den moderna synen på konst, dvs. konsten är fri och har ett universellt egenvärde, det finns "stor konst" och i bildningen ingår att känna till konstens kanon av mästerverk.

Kulturbegreppet kan förenklat delas in i ett bredare antropologiskt synsätt och ett snävare estetiskt som omfattar endast konsten. På 1800-talet framhövdes konsten som en del av det finsk-nationella identitetsbygget. Från och med 1860-talet delades statliga stipendier ut regelbundet. Under 1900-talet påverka-

des kulturpolitiken starkt av uppkomsten av välfärdsstaten. Den nationella rörelsen under självständighetskampen strävade efter progressiva sociala förändringar och under 1900-talet förverkligades dessa av staten och det demokratiska systemet. Denna process påverkades dessutom av den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland: den kristna etiken ligger troligen också bakom sekulära utopiska ideologier om samhället.

Också i Finland har den nordiska socialdemokratiska välfärdsideologin påverkat konstfrämjandet. Ett lagstadgat kulturpolitiskt program togs fram på 1960-talet. Den socialdemokratiska synen på konst och kultur var att kulturen skulle demokratiseras, med tyngdpunkt på konstens distribution. Men perspektivet på konsten hade inte förändrats, det var enbart den borgerliga klassens finkultur som skulle göras tillgänglig för de lägre samhällsklasserna. Konsten sågs som både bildande och bidragande till ökat välmående, men konstens kvalitet definierades fortfarande enligt de borgerliga kriterierna.

Bevarandet av konstens autonomi och kvalitet har också använts som ett retoriskt redskap för att försvara den s.k. armlängdsprincipen, där staten ska hålla "en armlängds avstånd" från konsten. Principen har sitt ursprung i den brittiska liberalismens övertygelse om att konsten ska skyddas från politiskt missbruk som finns i t.ex. den fascistiska och kommunistiska politiska traditionen. I Norden har principen motverkats av det socialdemokratiska stödsystemet: den politiska styrningen av konsten har varit stark. Men i dag ifrågasätts också de nordiska staternas kulturpolitik av den nyliberala ideologin. Tanken om konstens frihet är fortfarande central, men tolkas olika av socialdemokrater och nyliberaler: socialdemokraterna anser att konsten ska vara

Caroline Pipping, "Vilande Buddha", 2008, Pro Artibus konstsamling, placerad hos Tankesmedjan Magma. Pipping erhöill ett treårigt arbetsstipendium av Svenska kulturfonden 2001–2003 och även fr.o.m. 2009.

fri från marknadskrafterna, medan nyliberalerna anser att konsten ska vara fri från staten.

Svenskan och konstens samhälleliga nytta

Den statliga kulturpolitiken har fortfarande konstens demokratisering som mål. Ett bredare och mer inkluderande kulturbegrepp med grund i 1960- och 70-talens postmoderna vändning präglar emellertid nu kulturpolitiken, och hierarkin mellan höga och låga kulturyttringar är svagare: man talar i dag hellre om kulturell demokrati. I och med breddandet av konstbegreppet förlorar den borgerliga konstsynen mark, men samtidigt finns

tanken om konstens egenvärde och frihet kvar – kampen om ett autonomt fält pågår, och fortfarande upplevs främst kommersiella intressen som ett hot.

Men hotar Svenska folkpartiets språkpolitik konstens autonomi? Ofta ställs stöd till enskilda yrkesverksamma konstnärer mot stöd till allmän finlandssvensk kultur eller konstfostran. Kulturfonden grundades av Svenska folkpartiet 1908 för att stödja svenskspråkiga skolor som man under förra sekelskiftets språkstrider såg som allvarligt hotade. Först på 1920- och 30-talen diskuterades behovet av stöd åt enskilda konstnärer, och 1940 utlystes de första stipendierna för konst (och vetenskap). Behovet av att stöda svenskspråkiga konstnärer var alltså inte så akut i början av seklet. I dag, hundra

år senare, ser konstens fält mycket annorlunda ut, och finlandssvenskarnas samhälleliga position har förändrats.

I mitt forskningsprojekt för jag statistik över Kulturfondens, Konstsamfundets och Bildkonstkommissionens stipendieutdelning under perioden 2000–2004. I statistiken kartläggs också i mån av möjlighet konstnärernas positioner på fältet, bl.a. med hjälp av uppgifter från Konstnärsförbundets webbmatrikel, från gallerier, museer, konstnärsföreningar och konstnärernas egna webbsidor. Syftet är att undersöka vilken roll bl.a. Kulturfonden spelar för konstnärer på det diversifierade och expanderade konstfältet. Hur påverkar Kulturfonden t.ex. konstruktionen av en finlandssvensk konstnärsidentitet eller svenskspråkiga konstnärers möjligheter att positionera sig nationellt?

Redan då Kulturfonden grundades diskuterades frågan om statens ansvar, att staten var skyldig att tillgodose alla medborgares bildningskrav. I dag talas det om svenskans domänförluster, och den tredje sektorn har under de senaste ekonomiska kriserna setts som en räddning, både vad gäller finlandssvenska kulturella institutioner och stödet till enskilda konstnärer. Men fonderna har också börjat ställa högre krav på ekonomisk tillväxt. I den nationella kulturpolitiken prioriteras sådana konstnärliga projektansökningar som både gynnar ekonomin och skapar arbetsplatser. I dag ges konsten alltså främst ett instrumentellt värde: bra konst ska ge ökad ekonomisk tillväxt, gynna välfärd och välmående, och när det gäller språkpolitik ska stödet upprätthålla den finlandssvenska kulturen. Fri konst kan ses som samhällligt nyttigt, men kravet på ekonomisk vinning ges allt mer plats på bekostnad av det borgerliga idealet om den fria konstens egenvärde.

Jenny Wiik

Fil.mag. Jenny Wiik är Samhällsvetenskapliga nämndens forskare och skriver en licentiatavhandling inom ämnet konstvetenskap. Avhandlingen behandlar Svenska kulturfondens och Föreningen Konstsamfundets betydelse för finlandssvenska bildkonstnärers position på det kulturella fältet i Finland.

Litteratur

- Bourdieu, Pierre, *Konstens regler*, Stockholm/Stehag 2000, översättning av Johan Stierna
- Frenander, Anders, "Kulturpolitikens 'långa väg'", Svante Beckman & Sten Månsson (red.), *KulturSverige 2009*, Linköpings universitet 2008, s. 43–48
- Helander, Voitto & Susan Sundback, *Defining the Non-profit Sector: Finland*, Working paper/The John Hopkins comparative non-profit sector project nr. 34, Baltimore: The Johns Hopkins University 1998
- Jernström, Frank, *För kultur och framtid. Svenska Kulturfonden 1908–1984*, Helsingfors 1987
- Mangset, Per, "The Arm's Length Principle and the Art Funding System. A Comparative Approach", Miikka Pyykkönen & Niina Simanainen & Sakarias Sokka (eds.), *What about Cultural Policy? Interdisciplinary Perspectives on Culture and Politics*, Helsinki/Jyväskylä 2009, s. 273–297
- Pyykkönen, Miikka, Niina Simanainen & Sakarias Sokka, "Introduction – O Culture, Where Art Though?", Pyykkönen, Simanainen & Sokka (eds.), *What about Cultural Policy? Interdisciplinary Perspectives on Culture and Politics*, Helsinki/Jyväskylä 2009, s. 11–28
- Sokka, Sakarias, *Sisältöä kansallisvaltiolle. Taide-elämän järjestäytyminen ja asiantuntijavaltaisuuden tukeminen*, Helsinki 2005

Webbsidor:

"Kulturpolitik", Undervisningsministeriet, <http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/?lang=sv> (15.10.2009)

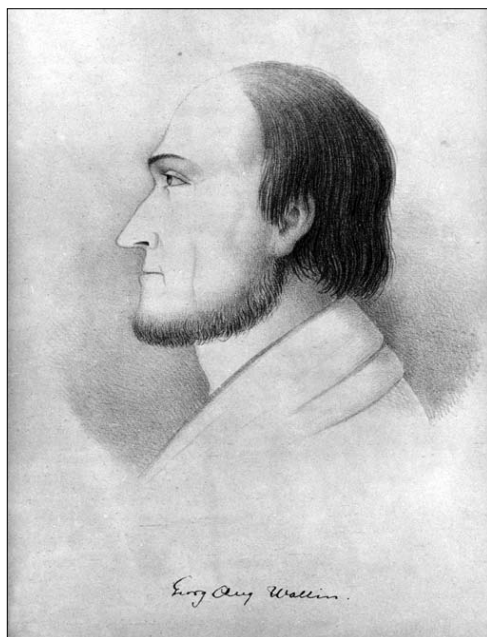
Till Österlandet

Om Georg August Wallins skrifter

Forskningsresanden Georg August Wallin var vid mitten av 1800-talet en av sin tids mest erkända Arabienforskare och berömd för sin forskning om arabiska dialekter. Under antagen identitet som muslimen Abd al-Wālī besökte han bl.a. de för icke-muslimer stängda städerna Mekka och Medina. Hösten 2008 initierade SLS en textkritisk och kommenterad utgåva av Wallins efterlämnade skrifter, som tidigare inte getts ut i sin helhet.

Georg August Wallin (1811–1852) föddes på Åland i en familj med rätt enkla förhållanden. Familjen flyttade senare till den nya huvudstaden Helsingfors och i juni 1829 skrev Wallin in sig vid Kejsarliga Alexanders-universitetet. Vid universitetet fördjupade han sig i både klassiska och orientaliska språk, men under studietiden visade det sig att hans verkliga intresse gällde den islamiska världens språk: arabiska, persiska och turkiska. Orsaken till hans intresse är oklart – troligen spelade läraren Gabriel Geitlin (1804–1871), professor i orientalisk litteratur från 1835, en stor roll för Wallins inriktning. Med sin endast sju år äldre lärare knöt Wallin ett vänskapsband som skulle komma att vara livet ut.

Efter avlagd filosofie kandidatexamen 1836 fortsatte Wallin med studier i orientalisk litteratur. Tre år senare publicerades hans docentavhandling om skillnader i det arabiska tal- och skriftspråket och ännu samma år utnämndes han till docent i orientalisk litteratur. Möjligheterna att

Teckningen av Georg August Wallin är gjord av Johanna Ramstedt 1852 på hans dödsbädd.

studera orientaliska språk i Helsingfors var begränsade och Wallin reste 1840 till S:t Petersburg för att fortsätta sina studier

där. S:t Petersburg var under 1800-talets första hälft ett av Europas ledande centrum för orientalistik och även finländska orientalisterna utnyttjade möjligheten till högre utbildning i ämnet. Det mest betydelsefulla med Wallins studietid i S:t Petersburg var dock inte själva studierna utan det faktum att det var här han lärde känna shejk Muḥammad Ayyad al-Ṭaṇṭāwī (1810–1861), professor i arabiska vid Institutet för orientaliska språk vid utrikesministeriet i S:t Petersburg.

al-Ṭaṇṭāwī var jämnårig med Wallin, hade utexaminerats från det världsberömda al-Azhar universitetet i Kairo och 1840 inbjudits till S:t Petersburg som professor i arabiska vid det orientaliska institutet. Hans berättelser om Egypten väckte hos Wallin en längtan efter att på ort och ställe få bekanta sig med araberna och den islamiska kulturen. Hösten 1841 utlyste Kejserliga Alexanders-universitetet ett resestipendium för unga forskare och Wallin beslöt att ansöka om stipendiet för en forskningsresa till "Österlanden".

Resplanen

I resplanen som Wallin bifogade till ansökan konstaterar han att forskningen kring arabiskans olika dialekter har försummats som vetenskapsgren. För att gottgöra denna situation tänkte han resa till Egypten som var "det land, der, bland kanske alla Mohammedanske länder, Europeer äro bäst tälde och der Arabisk Literatur och Philologie ännu med något allvar idkas, samt dessutom emedan jag jämnförelsevis bäst känner denna dialekt af det Arabiska språket".

Efter att ha rest i Egypten planerade Wallin att styra kosan österut och fortsätta till Arabiska halvön. Där skulle han bekanta sig med wahhabiternas läror

samt det himjaritiska språket. Även de heliga städerna Mekka och Medina avsåg han besöka och därifrån resa norrut till Palestina och hem via Konstantinopel. Uppgifterna om avstånden på Arabiska halvön var vid tiden för Wallins resa svåra att fastställa och han kunde därför i sin stipendieansökan inte ange exakt hur lång tid resan skulle ta, men ifall tid blev över ämnade han i tidens anda "färdas bland Tatariska stammar, för att samla materialier till en framdeles anställande undersökning om de Finska och Tatariska språkstammarnes förvandtskap". Sex unga finländska vetenskapsmän ansökte om stipendiet och till samtidens och de sökandes stora förvåning beslöt konsistoriet på sitt möte den 3 november 1841 att bevilja Wallin stipendiet. Beslutet var förvånande eftersom de finska akademiska kretsarna vid denna tid så gott som helt och hållet var inriktade på forskningsresor österut, framför allt till Sibirien.

Resan till Kairo

Den 28 juli 1843 åkte Wallin iväg på sin resa som skulle komma att räcka sju år. Till Alexandria kom han sjövägen i december samma år. Året innan hade han inför resan studerat medicin och förberett sig för de uppdrag som universitetet i Helsingfors hade ålagt honom: att införskaffa arabiska böcker och manuskript till universitetsbiblioteket och anatomiska preparat till naturvetarna. Under resan till Alexandria gjorde Wallin endast ett längre uppehåll och då inte heller av fri vilja. Han träffade en arabisktalande ung man på begravningsplatsen Père-Lachaise i Paris och de stämde träff följande dag. Därefter är det oklart vad som hände, i dagboken finns ett uppehåll på cirka sex veckor. Vi kan se på numrering-

Kamelkaravan i ökenlandskap av Gustav Ankarcrona (1869–1933), ur Gåvor från Österland (2001).

en att Wallin har fört dagbok även under denna tid, men synbarligen tagit bort de delar som behandlar dessa sex veckor redan innan dagböckerna skickades hem till Finland. Själv kommenterar Wallin händelsen i Paris endast i vaga ordalag senare i dagboken, men mycket tyder på att han rånades och misshandlades grovt av den unge mannen.

Wallin stannade cirka fem veckor i Alexandria innan han reste vidare till Kairo. Under veckorna i Alexandria uppgav han sig ännu som europé, men dagen innan han steg ombord på båten som skulle föra honom till Kairo tog han av sig sina europeiska kläder, klippte sitt hår, tvättade sig i en arabisk badinrättning och klädde sig i den lokala muslimska klädedräkten. Det var därmed den ryska tsarens undersåte från Centralasien och muslimen al-Wālī som anlände till Kairo i januari 1844. Wallin hade under de följande sex åren Kairo som bas och gjorde därifrån flera resor inom Egypten. Vidare gjorde han tre så kallade ökenfärder till

Arabiska halvön, Sinai, Syro-Palestina och Persien. Under dessa sex år godtog Wallins antagna identitet överallt och han besökte bland annat de för icke-muslimer stängda städerna Mekka och Medina. Den akademiskt lärde från norr hade blivit en islamisk världsmedborgare.

Det faktum att Wallin gav upp sin egen kultur och antog åtminstone de yttre islamiska attributen, har väckt en hel del diskussion om huruvida han själv ansåg sig vara kristen eller muslim. En antagen identitet var dock det enda sättet på vilket en forskningsresande kunde undersöka det islamiska samhället inifrån och besöka Arabiska halvöns heliga städer som var, och fortfarande är, stängda för icke-muslimer. Förverkligandet av resplanen var således helt och hållet beroende av hur grundligt och trovärdigt Wallin kunde anamma området språk och seder.

Efter sex lyckade år i Orienten tog pengarna slut och det var dags för Wallin att återvända till hemlandet. Resan gick via London där han bland annat skrev sin

avhandling för professorstjänsten i orientalistisk litteratur, som hade lediganslagits vid Kejserliga Alexanders-universitetet. Till Helsingfors kom Wallin i juni 1850 och han hann arbeta som professor i orientalistisk litteratur i cirka två år innan han överraskande dog i oktober 1852. Efter Wallins död uppstod en slags Wallinkult i Finland, framför allt bland studenterna vid universitetet i Helsingfors. Wallins resor och liv förhärligades och mannen som hade varit illa omtyckt av många på grund av sin besvärliga personlighet höjdes till skyarna och räknades som en av Finlands största samtida universitetsmän. I dag är det få som ens känner Georg August Wallin till namnet.

Utgåvan

Under sina resor skrev Wallin brev och dagböcker som skickades hem till Finland. Dagböckerna sände Wallin till Gabriel Geitlin, medan breven främst skickades till Wallins mor och syster samt till vänner och bekanta. En del av breven publicerades även i dagspressen. Vidare publicerade han två vetenskapliga avhandlingar, den första för att meritiera sig för docenturen och den andra för professuren. Därtill skrev han bland

annat stipendieansökningar, framför allt i samband med finansieringen av resan. Wallin skrev främst på svenska, men en del av dagboksanteckningarna från ökenfärderna är språkligt sett lite speciella – de är visserligen skrivna på svenska men med arabiska bokstäver för att hans riktiga identitet inte skulle uppdragas. Brev till al-Ṭanṭawī är skrivna på arabiska. Wallin hann själv publicera endast en bråkdel av sitt material. En del av anteckningarna och breven utgavs postumt av Sven Gabriel Elmgren (1864–1866) och Knut Tallqvist (1905, SLS) och senare har valda delar av breven och dagböckerna publicerats i ett antal verk.

Svenska litteratursällskapet i Finland ger nu för första gången ut Wallins skrifter i sin helhet, i textkritisk och kommenterad form. Utgivare är Kaj Öhrnberg och Patricia Berg, och redaktionsassistent är Kira Pihlflyckt. Enligt utgivningsplanen skall allt material rymmas i sex band, varav band 1 utkommer våren 2010. Materialet utges i kronologisk ordning, men inom banden är materialet indelat i olika avsnitt för dagböcker, brev och universitetsrelaterat material. Band 1 innehåller material från Wallins studieår samt från resan ner till Alexandria och bär undertiteln *Studieåren och resan till Alexandria*.

Patricia Berg

Lagerkransen tar sikte på 2010-talet

Lagerkransen har i alla tider varit en symbol för det akademiska. I SLS-sammanhang dök kransen upp i januari 1886, i ett sigill som utformats av konstnären Gunnar Berndtson (1854–1895). Sällskapetets namn skrevs enligt dåtida skrivform med enkelt "t", *Svenska litteratursällskapet i Finland*. Den nutida stavningen med två t:n infördes år 1900.

Det ålderdomliga stavningssättet väckte förvåning hos en modern publik då det gamla sigillet återanvändes som en grafisk kuriositet vid sällskapetets 100-årsjubileum 1985. "Kan det litterära sällskapet inte stava?", kunde frågan lyda då Posten i Finland utgav ett jubileumsfrimärke med det ursprungliga sigillet avbildat.

En moderniserad version av det ursprungliga sigillet togs i bruk 1955, men denna version ersattes redan 1956 med

den krans som än i dag används som sällskapetets logotyp. Texten är i båda versionerna ersatt med förkortningen SLS innanför lagerkransen. Förkortningens typsnitt kopierades från den runda SLS-symbol som också hade tagits i bruk på bokryggarna i sällskapetets skriftserie.

År 2010 firar SLS sitt 125-årsjubileum. Jubileet till ära ger vi här en förhandstitt på SLS:s jubileumslogotyp, där formen och färgen står för nydaning, medan lagerkransen lever vidare och symboliserar kontinuiteten i den akademiska verksamheten. Jubileumsgrafiken, där även webbadressen sls.fi lyfts fram som ett tydligt element, genomsyrar från och med årsskiftet litteratursällskapetets hela visuella profil.

Heidi Orava och Magnus Pettersson

Sällskapetets sigill 1886

Sällskapetets sigill 1900

Sällskapetets sigill 1955, som veterligen utnyttjades endast en gång

Sällskapetets sigill från 1956 som används än i dag

Vid Svenska litteratursällskapetets 100-årsjubileum 1985 utgav Posten detta jubileumsfrimärke

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

1885–2010

SLS jubileumslogotyp 2010

Förvaltningshistorisk ordbok tar form

Förvaltningshistoria uppfattas av många som perifert och avlägset. Vad kan förvaltningen egentligen berätta om den levande människan? Faktum är att det via myndigheters handlingar går att få fram många uppgifter om människoöden i historien. Tack vare fogdeförvaltningens skattelängder i mitten av 1500-talet går det att fastslå att Mats Eriksson i Virmo betalade sina skatter. Av saköreslängden framgår det att han slog sin grannes hustru och försökte smita undan sin skyldighet att delta i underhållet av broar och vägar.

Att hitta rätt bland otaliga myndigheter, tjänstemän och förvaltningsbegrepp är inte lätt. Därför inleddes projektet *Förvaltningshistorisk ordbok* hösten 2007. Idén till en specialordbok för förvaltningshistoria väcktes redan tidigare, i slutet på 1980-talet. Då fanns det emellertid inga praktiska möjligheter att genomföra projektet. Förslaget blev aktuellt på nytt i slutet av 2006 och följande år tillsattes en redaktion, som består av professor Max Engman (ordf.), regeringsrådet Lars Granlund, professor Kaisa Häkkinen, forskningschef Christer Kuvaja, arkivrådet Eljas Orrman och docent Peter Slotte. Redaktionen uppgift är att övervaka redigeringen och att fastlä priciper och riktlinjer. För det praktiska arbetet har litteratursällskapet anställt fil.dr Lena Huldén som huvudredaktör och fil.dr Mona Rautelin som redaktör. Avsikten är att projektet skall vara slutfört hösten 2012.

Nyckelbegreppen är förvaltning och historia. Avsikten är att skapa ett hjälp-

medel på svenska med förklaringar för de ord och begrepp som förekom inom förvaltningen. Ordboken skall också fungera som en svensk-finsk-svensk terminologisk ordbok.

Kronologiskt skall verket omfatta tiden fram till 1950. Det innebär att den omfattande undantagslagstiftningen som genomfördes under krigsperioden 1914–1920 och under andra världskriget beaktas. Redaktionen har ingående diskuterat vad som egentligen menas med förvaltning. Mycket är självklart, som diverse statliga och kommunala myndigheter och deras verksamhet. De olika tjänstemännen, deras uppgifter, när tjänsten inrättades och indrogs samt deras rang skall också beaktas. Mera problematisk blir diskussionen om myndighetsgrenar som från början varit privata. Redaktionen har emellertid gått in för att beakta exempelvis järnvägar, privata skolor och kommuner.

Eftersom verket också omfattar tiden

före 1809 är avgränsningarna för den svenska tidens centralförvaltning problematisk. Centralförvaltning i Stockholm var givetvis centralförvaltning också i Finland. Därför kommer det högsta förvaltningskiktet att beaktas. Den finska regionala länsförvaltningen och den lokala förvaltningen behandlas också, medan regional förvaltningskutym och organ som endast förekommer i Sverige lämnas utanför.

Svenska är självfallet verkets utgångspråk. Ordbokens användbarhet ökas av att termernas finska motsvarigheter anges, både samtida terminologi och termer som skapats i efterhand av historiker och andra forskare. Ordboken kommer därmed att belysa både den svenska och den finska förvaltningsterminologins framväxt och deras samband med varandra. I den mån som latin, tyska och ryska används inom förvaltningen kommer dessa termer att beaktas. Många begrepp kan dessutom ha flera betydelser. I ordboken behandlas dock enbart uppslagsordens förvaltningshistoriska betydelse.

Målet med ordboken är att förklara de uppslagsord som används inom förvaltningen som struktur och organisation, men inte den substans som förvaltningen förvaltar. Därför inkluderas alla nivåer och sektorer av ämbetsverk och myndigheter, alla befattningsinnehavare, olika typer av dokument och handlingar samt territoriell indelning. Däremot utelämnas mått och vikt, eftersom speciallitteratur finns att tillgå. Enskilda skattepersedlar faller också utanför, medan skatter medtas. Det innebär att exempelvis skatteenheter som gingärd förklaras. Gingärden var en av de skatter som uppbars under 1500-talet. De talgljus, som tillhörde de skattepersedlar som ingick i gingärden, faller givetvis utanför.

I dag har många gamla myndigheter

omformats och fått nya uppgifter. Förvaltningsterminologin är därför ett värdefullt kulturarv. Postbondens forna uppgifter har numera blivit affärsverket Itella. På 1500-talet var bönderna ansvariga för väg- och brobyggen. I dag motsvaras de av Destia, som på sin webbsida karakteriserar sig som ett serviceföretag inom infrastrukturbranschen. *Förvaltningshistorisk ordbok* kan därför också ses som ett sätt att slå vakt om en lång tradition, som i dag hotas av att bli bortglömd.

Ordbokens disposition

Det praktiska arbetet innebär att redaktörerna går igenom olika verk som berör förvaltningshistoria. Vid genomgången förs nya uppslagsord och förklaringar på dem in i en databas. Att förklara ett uppslagsord i sin helhet på en gång är oftast inte möjligt. I praktiken finns de uppgifter som behövs i många olika verk och redaktörerna återkommer därför flera gånger till de olika uppslagsorden.

För närvarande är antalet uppslagsord i den förvaltningshistoriska databasen över 9 000. De flesta uppslagsord har också förklarats, men flertalet förklaringar måste ännu kompletteras och redigeras. Uppgifter om den litteratur som granskats finns i en särskild databas som kopplats ihop med förklaringarna.

Avsikten är att den färdiga produkten skall kunna vara tillgänglig både som tryckt version och digitalt. För att öka sökbarheten skapas 21 olika tematiska register. Det kommer bland annat att finnas specialregister över Gamla Finlands, första och andra världskrigets, medeltidens och den autonoma tidens förvaltning. Andra teman är den förvaltning som berör byggnadsverksamhet med väg- och vatten, finans, handel och industri, jord-

och skogsbruk, domstolsväsende och andra judiciella myndigheter, ecklesiastik, försvarsmakten, regering och folkrepresentation, regionalt och lokalt självstyre, social- och hälsovård, statsöverhuvud och hov, trafik och kommunikation, undervisning, kultur och läroanstalter samt utrikesärenden.

Förutom uppslagsord med förklaringar och register kommer verket också att omfatta längre artiklar om specialteman. Hit

hör exempelvis översikter över medeltidens förvaltning, kameralförvaltningen fram till 1634, militärförvaltningen och centralförvaltningen efter 1809.

Hur omfattande ordboken kommer att bli är ännu oklart. Men avsikten är att försöka åstadkomma ett så användbart hjälpmedel som möjligt där de flesta termer får sin förklaring.

Lena Huldén

Vad kan du om förvaltningshistoriska termer? Testa dig själv! Du hittar svaren på sida 42. Vissa av orden kan ha flera betydelser.

1. accessit

- En utmärkelse vid tävlingar i akademier och vetenskapliga samfund
- Det eventuella överskott som skapas när kostnaderna för accisrättens sammanträden dras från den inbetalda konsumtionsskatten
- En term i folkbokföringen eller i kyrkböcker som betyder att en person är inflyttad
- Den summa som i den kamerala bokföringen betecknar ett eventuellt överskott när en skatteskyldig ersatt en naturpersedel med en annan

2. bysättning

- Tvångsflyttning av en by i samband med nyskifte
- Ett tvångsmedel genom vilken en gäldenär berövas sin frihet tills han betalat sina skulder
- Avskiljande av mark för grundandet av en ny stad. Används speciellt om 1600-talets städer
- De officiella byggnaderna (rådhus m.fl.) omkring stadens torg

3. deputatist

- En förtroendevald person
- En person som mottar en uppvakting eller deputation
- En skrivelse som en grupp diplomater överräcker till en främmande makt
- En sorts "finare" vaktmästare på en beskickning

4. edgårdsman

- Person som övervakar och kontrollerar att obligatoriska gårdsgårdar satts upp för att hindra angrepp av husdjur
- Person som med sin ed bekräftar att samtliga gårdar i en by erlagt markgården
- Person med rätt att i en socken utkräva den skatt som i Hälsingland under 1500-talet kallades för edgården
- Person som med ed bekräftar sanningen av en utsaga vid domstol

5. fördelshemman

- Det hemman, vars ägare först fick välja åkerlott vid tegskifte
- Ett hemman som gav överskott
- Ett hemman, vars räntor var anslagna till löner åt den indelta arméns befäl
- Ett hemman, vars innehavare hade befriats från skjutsningar

→

6. gudspenning

- a. En avgift som församlingsborna under 1600-talet betalade för att få tillträde till kyrkan på påskmorgonen
- b. En avgift som mäklare i Stockholm insamlade och som de från 1720 ålades att utkräva av såväl köpare som säljare. Medlen användes till understöd åt mäklares fattiga änkor och omyndiga barn.
- c. Särskilda i Riga på 1300-talet präglade mynt med en bild av Guds lamm. Särskilt eftertraktade eftersom de hade en stabil silverhalt
- d. En mindre avgift som ägaren av ett frälsegods fram till 1634 hade rätt att kräva av landborna när en av hans närmaste familjemedlemmar skulle begravas

7. holmrätt

- a. En särskild domstol för flottan som grundades 1620 i Stockholm
- b. Vissa socknars rätt att utnyttja dun och ägg från holmar som låg i en annan socken
- c. Rätt att föra ut får på sommarbete i skärgården
- d. Informella domstolar där skärgårdsbor under medeltiden och 1500-talet dömde och ofta avrättade sjörövare och vrakplundrare

8. oktrojerad författning

- a. En författning som inte bara behandlats av riksdag/landdag och regent utan också lokalt och/eller på länsnivå

- b. En konstitution som regenten förlänar folket i form av ett frihetsbrev
- c. En konstitution som formellt inte har fastställts
- d. En konstitution som på grund av formfel återbördas för ny behandling

9. S:t Georgs ordens fana

- a. En sammanslutning av estniska adelsmän i slutet av 1500-talet som motsatte sig det svenska väldet i Estland
- b. En medeltida informell sammanslutning av de frälsemän som av kungen dubbats till riddare
- c. Det gille som i slutet av 1400-talet hjälpte Sten Sture med finansieringen av Bengt Notkes staty av S:t Göran i Storkyrkan i Stockholm
- d. En utmärkelse som Livgardets finska skarpskyttebataljon fick för sitt deltagande i det polska fälttåget 1831

10. vågafiske

- a. Kronans idfiske i vissa skärgårdssocknar under 1500-talet. Fiskarna fick undantagsvis inte betalt i lotter av det uppfiskade, utan fångsten vägdes
- b. Det fiske som borgarna i Åbo bedrev i Aura å under de år då det fanns massförekomst av nors
- c. Det fiske som kronans fiskare på 1500-talet bedrev i Norra Ishavet
- d. Fiske med vissa redskap i fasta gårdar (i Kumo och Kymmene älvar) som endast kronans fiskare hade rätt att utföra

Prenumerera på SLS nyhetsbrev

SLS elektroniska nyhetsbrev är gratis och innehåller information om det senaste som pågår inom SLS – från boknyheter till forskningsrön och pärlor som lyfts fram ur SLS arkiv. Sänd ett e-postmeddelande med rubriken "SLS nyhetsbrev" till adressen **nyhetsbrev@sls.fi**. Din prenumeration bekräftas med ett svarsmeddelande. Nyhetsbrevet sänds ut med några veckors mellanrum. Adressuppgifterna används endast för distributionen av brevet och utlämnas inte till tredje part. Det går att avbeställa nyhetsbrevet när som helst.

Nytt på webben

I en ny temahelhet på www.sls.fi sätter SLS fokus på det talade språket och den svenska som talas i Finland i dag. *Snacka om tal!* på ungdomsavdelningen Kulturnyckeln innehåller lättlästa texter om bland annat dialekt, slang och ungdomsspråk och även Språkarkivets ljudinspelningar från ett femtiotal kommuner i Svenskfinland. I webbenkäten *De va helt najs!* får eleverna fundera på hur de själva använder språket: kommer talspråket ibland in också i skriften? I temahelheten ingår dessutom en tävling för högstadie- och gymnasieelever där uppgiften är att teckna en egen serie med anknytning till talspråk. Med i juryn är serietecknaren Sebastian Nyberg, vars serier också illustrerar temahelheten.

Du kan fortsättningsvis lyssna på föredrag på www.sls.fi! Under rubriken "Händelser vid vatten – om öar, öliv och öbor" deltog bl.a. Katarina Gäddnäs, Anne Bergman och Marika Rosenström i höstens föreläsningsserie på SLS, och deras föredrag finns nu på webben. Språkvetenskapliga nämnden vid SLS arrangerade i samarbete med Kungliga Gustav Adolfs Akademien i Sverige seminariet *Städernas språk* 20.11 och du kan lyssna på bl.a. Mikael Reuters, Sofie Henricsons, Margareta Svahns och Mona Forsskåhls föredrag. Hör även föredrag av deltagarna i seminariet "Invandring och mångkulturalism i Finland under 1800- och 1900-talet" som arrangerades 27.11 av Historiska nämnden vid SLS.

Fack-Finlandia till SLS-bok

Henrika Tandefelt belönades med årets Fack-Finlandiapris för boken Borgå 1809 – Ceremoni och fest. Det är första gången en bok på svenska belönas med det prestigefyllda priset som delats ut sedan 1989. Boken utkom på SLS:s förlag i våras lagom till 200-årsjubileet av Borgå lantdag 1809.

I början av november nominerades Henrika Tandefelt som en av sex kandidater för Fack-Finlandia-priset 2009. Några veckor senare stod klart att hennes bok *Borgå 1809 – Ceremoni och fest* inte hade tilltalat bara nomineringsjuryn utan också den enväldige domaren, Sampos styrelseordförande Björn Wahlroos. Boken belyser Borgå lantdag ur ett perspektiv som forskningen inte behandlat tidigare: de praktiska förberedelserna inför lantdagen, hur ceremonierna planerades, hur Borgå dekorerades och ständerna tog emot kejsaren, liksom också vilken betydelse själva ceremonierna och festerna hade i det politiska sammanhanget 1809.

Vid prisutdelningen den 26 november 2009 sade Björn Wahlroos att Henrika Tandefelts bok "påminner oss om vilken betydelse de yttre ramarna har och lyfter fram den internationella politiska teatern; en scen, där inte bara innehållet utan också formen – dräkter, ceremonier och kulisser – har en betydelse". Han konstaterade också att boken, förutom att den är en ypperlig historisk berättelse, gör oss påmind om en dimension, i både det förgångna och nutiden, som ofta får för lite uppmärksamhet hos oss.

Henrika Tandefelt själv säger att hon genom att studera ceremoniordningar,

Henrika Tandefelt. Foto Janne Rentola.

planeringsarbetet bakom lantdagen och de materiella aspekterna såsom tronstol, dräkter, lantmarskalksstav och servisuppsättningar kunde förena politisk historia och kulturhistoria. "Faktum är

att lantdagen som institution i hög grad var ceremoniell, ceremonierna bar på politiska betydelser samtidigt som den politiska ceremonin på sätt och vis var en konstform i sig.”

En blandning av svenskt och ryskt

När lantdagen förbereddes och genomfördes tog man modell efter de svenska riksdagarna och följde svensk lag. En bidragande orsak till det var att det ryska kejsardömet inte hade någon riksdagsinstitution vars exempel man kunde tillämpa när Borgå lantdag skulle sammankallas. Men riksdagen var en central politisk institution för de finska undersåtarna och genom att genomföra en ståndslantdag enligt de svenska lagarna och traditionerna visade Alexander I att han ämnade hålla sitt löfte från 1808 att Finland skulle få behålla lagar, privilegier och religion från svensk tid, säger Henrika Tandefelt.

Ramen var alltså svensk, men lantdagen bar även en stark prägel av det ryska. Till exempel de tronpodier som byggdes i Domkyrkan och i den provisoriska s.k. rikssalen i gymnasiet draperades i grönt tyg enligt rysk tradition och tronstolen var röd, en symbol för det ryska imperiet. I Sverige gick tron och tronpodium alltid i kungligt blått. Det ryska militära inslaget i staden var också framträdande, inte minst som en påminnelse om att kriget mellan Sverige och Ryssland fortfarande pågick, för att inte tala om det stora kriget i Europa som tog slut först 1814.

Fin avslutning på märkesåret

Idén till boken bottnar i att litteratursällskapet redan i slutet av 1800-talet och

början av 1900-talet gav ut de fyra ståndens protokoll inklusive lantdagens ceremonierordningar i fyra tjocka volymer. När utgivningen inför märkesåret 2009 planerades väcktes tanken av Rainer Knapas, då anställd inom förlaget, att dessa utgåvor skulle kunna användas för att lyfta fram aspekter som den riktiga forskningen kring Borgå lantdag inte hade uppmärksammat förut.

Henrika Tandefelt hade nyligen avslutat sin avhandling om hur Gustaf III utnyttjade ceremonier och symboler för att manifesteras sin makt, och det var därför naturligt att hon tillfrågades om hon ville åta sig att skriva om vilken betydelse ceremonierna hade vid Borgå lantdag. Till vår glädje blev hon genast intresserad. När förlaget vid Finska litteratursällskapet SKS fick höra om bokprojektet beslutade de snabbt att låta översätta manuskriptet till finska. Tack vare den sakkunniga översättaren, professor Jussi T. Lappalainen, ett smidigt samarbete mellan de båda förlagen och en engagerad grafisk formgivare, Borgåbon Peter Sandberg, kunde boken utges samtidigt på båda språken under en utgivningsceremoni på Ständerhuset i Helsingfors i februari.

Fack-Finlandiapriset är ett fint erkännande för Henrika Tandefelt som forskare och författare och samtidigt en trevlig belöning för samarbete över språkgränsen – en värdig avslutning på märkesåret.

Nina Edgren-Henrichson

Böcker av Henrika Tandefelt: *Borgå 1809 – Ceremoni och fest*, SLS 2009, 187 s., inbunden, illustrerad, bokhandelspris ca 32 € (*Porvoo 1809 – Juhlamenteo ja tanssiaisia*, SKS 2009); *Konsten att härska. Gustaf III inför sina undersåtar*, SLS 2008, 439 s., inbunden, illustrerad, bokhandelspris ca 36 €.

Boknyheter

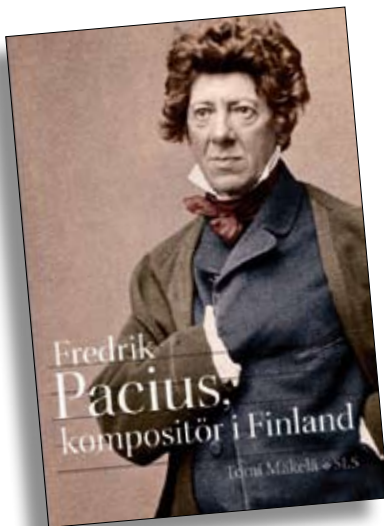
Böcker om Fredrik Pacius

Under Fredrik Pacius 200-årsjubileum har Svenska litteratursällskapet uppmärksammat kompositören med två nya böcker. Förutom kompositör var Pacius även kapellmästare, körledare, violinist, kammarmusiker och musiklärare vid Kejsarliga Alexanders-universitetet. Genom sin mångsidiga verksamhet kom han att bli en banbrytare inom Finlands musik- och kulturliv på 1800-talet.

Tomi Mäkeläs biografi *Fredrik Pacius, kompositör i Finland* kastar nytt ljus över

kompositörens uppväxt och utbildning i Tyskland och beskriver hans väg från Hamburg via Stockholm till Helsingfors. I Mäkeläs biografi framträder Pacius som en europeisk kompositör med starka rötter i den tyska nyhumanismen, men också som en politiskt lyhörd konstnär i skärningspunkten mellan tyskt, svenskt och finländskt.

Initiativet till den andra boken om Pacius togs i samband med utställningen "Kotimaana musiikki. Fredrik Pacius 200 vuotta – Musiken som hemland. Pacius 200 år" som hölls på Nationalbiblioteket

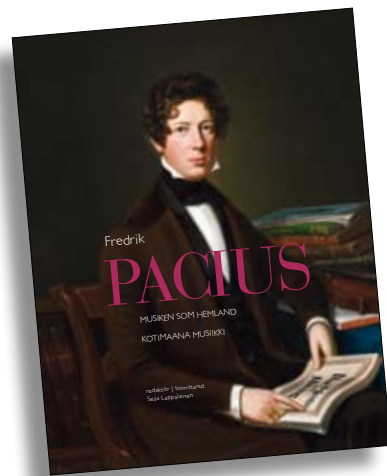
Tomi Mäkelä

Fredrik Pacius, kompositör i Finland

268 s., inb., ill.

Bokhandelspris ca 34 €

ISBN 978-951-583-192-7

Seija Lappalainen (red./toim.)

Fredrik Pacius – Musiken som hemland

Fredrik Pacius – Kotimaana musiikki

224 s., hft., ill.

Bokhandelspris ca 30 €

ISBN 978-951-583-191-0

i Helsingfors 18.3–3.10.2009. Artiklarna i den tvåspråkiga boken *Fredrik Pacius. Musiken som hemland – Kotimaana musiikki* är redigerade av Seija Lappalainen och presenterar Fredrik Pacius samtid, liv och verk, bl.a. hans operor och körverk-

samhet. Boken ger även exempel på hur Pacius verk lever vidare i dag som viktiga inslag i finsk film och vid idrottssammanhang, och inom forskningen genom en ny edition av Pacius manuskript.

Höstens övriga böcker

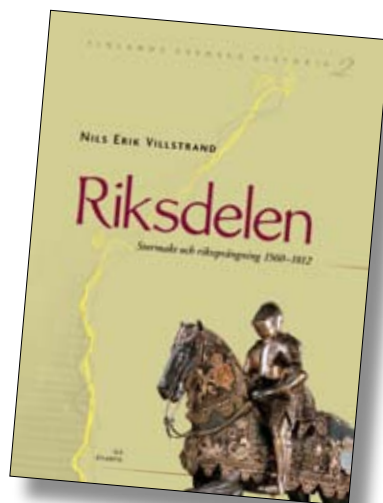
Nils Erik Villstrand

Riksdelen

Stormakt och rikssprängning 1560–1812

FINLANDS SVENSKA HISTORIA 2

Riksdelen handlar om Finlands svenska historia, från Erik XIV:s kröning 1561 fram till 1812 då Finland inte längre var en del av konungariket Sverige. Boken behandlar de centrala frågorna i Finlands historia under denna tid: samhällseliten och dess gradvisa försvenskning, allmogens liv och språkförhållanden, mötet mellan överhet och undersåtar samt kyrkans förmedlande roll. I ett särskilt kapitel diskuteras Finland i det svenska riket på 1700-talet, då riksdelen till en följd av de upprepade krigen mot Ryssland ofta stod i centrum för den svenska politiska elitens uppmärksamhet. Rysslands militära styrka och synen på Finland som ett hotat gränsområde skapade en mental beredskap för kriget 1808–09 och regimskiftet i Finland. I de avslutande kapitlen diskuteras krigshändelserna, de ryska pacificeringsåtgärderna och fredsslutet 1809 samt hur man i Finland såg bytet från en svensk till en rysk överhet och hur man i Sverige hanterade den svidande förlusten av den östra riksdelen. I och med mötet mellan kejsar Alexander och kronprins Karl Johan i Åbo 1812 ändra-

des den svenska utrikespolitiken och det stod klart att Finland inte skulle återförenas med Sverige.

Boken är en välskriven syntes som skickligt utnyttjar både äldre och nyare forskning och som vidgar vår kunskap genom nya perspektiv och resultat. *Riksdelen* är den andra i en serie av fyra planerade volymer om det svenska i Finlands historia. Den första delen *Sveriges Österland* av fil.dr Kari Tarkiainen utkom 2008. De två övriga delarna i *Finlands svenska historia* skrivs av Max Engman och Henrik Meinander.

416 s., inb., ill.

Bokhandelspris ca 42 €

ISBN 978-951-583-184-2

Yrsa Lindqvist

Mat, måltid, minne

Hundra år av finlandssvensk matkultur

Meddelanden från Folkkultursarkivet 22

Matkulturen genomgick stora förändringar under 1900-talet. Inte bara själva maten är annorlunda i dag jämfört med för hundra år sedan – allt från produktion till vårt förhållningssätt till maten har förändrats. Under tidigt 1900-tal integrerades maten i kulturen genom att en stor del av befolkningen själv deltog i matproduktionen. I slutet av 1900-talet trappades intresset för mat upp som en följd av ökat välstånd, globalisering och mediernas erövring av maten som underhållning. I dag är människan en konsument som inte nödvändigtvis ser sammanbandet mellan jorden och födan. Fortsättningsvis är maten en väsentlig del av kulturen men i dag handlar det i hög grad om konsumtion, hälsa, miljö och etik.

Folkkultursarkivet vid Svenska litteratursällskapet har sedan början av 1900-talet dokumenterat minnen, sedvänjor och traditioner kring matkulturen. Det tidigaste materialet samlades in av utsända stipendiater, senare har arkivets personal och ett stort antal meddelare utökat samlingarna bl.a. genom frågelistor. Utgående från uppteckningarna och fråge-

listsvaren tecknar den här boken en bild av förändringar i matkulturen i Svenskfinland under 1900-talet. Från att ha varit lokalt förankrad har den blivit en del av de internationella strömningarna.

247 s., hft., ill.

Bokhandelspris ca 34 €

ISBN 978-951-583-186-6

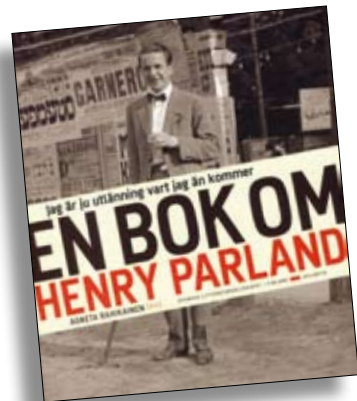
Agneta Rahikainen (red.)

Jag är ju utlännning vart jag än kommer

En bok om Henry Parland

Henry Parland (1908–1930) kan anses vara den sista i raden av finlandssvenska lyriska modernister. Möjligen var han också den modernaste av dem alla. Han intresserade sig särskilt för den urbana populärkulturen, allt från reklamer och filmkonst till mode, dansmusik och fotografi.

I text och bild skildras här Henry Parlands färgstarka liv och författarskap. Under sitt korta liv hann han vistas i många kulturella miljöer: barndomen i Ryssland och på Karelska näset, skoltiden i Gran-kulla, som ung vuxen i det glada Helsingfors under förbudslagstiden och till slut i Kaunas i Litauen, där han dog i scharlakansfeber den 10 november 1930. Biografiska texter, framför allt brev, varvas med

dikter och essäer av Parland själv. Boken är illustrerad med Parlands egna fotografier och med bildmaterial ur familjen Parlands arkiv, som förvaras i Historiska och litteraturhistoriska arkivet på SLS.

231 s. hft., rikt ill.,

Bokhandelspris ca 30 €

ISBN 978-951-583-181-1

Anu Lahtinen

Anpassning, förhandling, motstånd

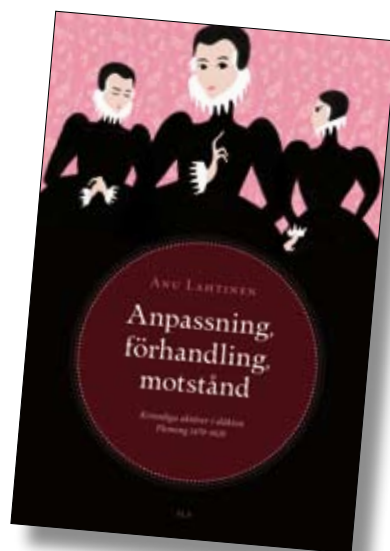
Kvinnliga aktörer i släkten Fleming

1470–1620

Översättning Camilla Frostell

Kvinnornas roll i det tidigmoderna samhället tecknas i denna bok utifrån flera generationer kvinnor i släkten Fleming. Denna högadliga släkt, med stora egendomar i sydvästra Finland, på Åland och i Mälardalen, utövade inflytande över rikspolitiken under hela 1500-talet och var bl.a. djupt involverad i tronstriderna mellan Sigismund och hertig Karl. Boken lyfter för första gången fram de många olika roller och det inflytande kvinnorna i denna släkt hade – som makor, mödrar, döttrar, systrar och skyddslingar. I fokus står deras egna förhoppningar och hur de anpassade sig till, förhandlade om eller stod emot tidens ideal och samhällets krav.

Familjen var den sfär som kvinnorna främst kunde agera inom. De spelade viktiga roller inom hushållet och herrgårdsekonomin, i relationerna inom den egna släkten och i kontakterna inom adeln – Flemingarna hade nära förbindelser till bl.a. familjerna Stenbock, Brahe och Sparre. I vissa fall kunde de också bli självständiga aktörer inom politiken. Genom rättegångshandlingar, privata brev, ekonomiska dokument och en mångfald andra källor ger Anu Lahtinen ett nytt

och fascinerande, kvinnohistoriskt perspektiv på en omvälvande epok.

Boken är en bearbetad översättning av Anu Lahtinens prisbelönade avhandling, som utkom på finska 2007.

314 s., inb., ill.

Bokhandelspris ca 32 €

ISBN 978-951-583-178-1

Pia Forssell

Författaren, förläggarna och forskarna

J. L. Runeberg och utgivningshistorien i Finland och Sverige

J.L. Runebergs författarskap var relativt litet, men som den uppburne – för att inte säga dyrkade – författare han var redan under sin livstid har det gett upphov till en mängd upplagor och utgåvor av olika dignitet. Genom att studera Runebergutgivningen från originalupplagorna 1830–1863 till den textkritiska utgåva som Svenska litteratursällskapet i Finland och Svenska Vitterhetssamfundet gav ut gemensamt 1933–2005 belyser Pia Forssell här en viktig del av bok-, förlags- och ut-

givningshistorien i Finland och Sverige. Samtidigt beskriver hon utvecklingen inom den textkritiska utgivningen i teori och praktik.

Traditionellt har Runeberg i litteraturhistorien framställts lika oegennyttig som sina diktade gestalter. I själva verket var han en hårdför förhandlare som fick högre honorar än sina samtida författare i Finland och Sverige. På basis av bl.a. arkivmaterial som inte tidigare har använts ger Pia Forssell en reviderad bild av Runeberg och hans förhållande till sina förläggare. Samtidigt visar hon hur förlagsväsendet i Finland utvecklades under 1800-talet. Det framgår också att förläggare av senare upplagor ibland tog sig vatten över huvudet och ibland gjorde goda affärer på att ge ut samlade skrifter av Runeberg. Utgivningen av hans verk blev tidigt en gemensam angelägenhet för Finland och Sverige, vilket inte minst historien om den textkritiska utgåvan vittnar om.

Boken bygger på Pia Forssells avhandling från 2008, som här har bearbetats och kompletterats.

384 s., hft., ill.

Bokhandelspris ca 30 €

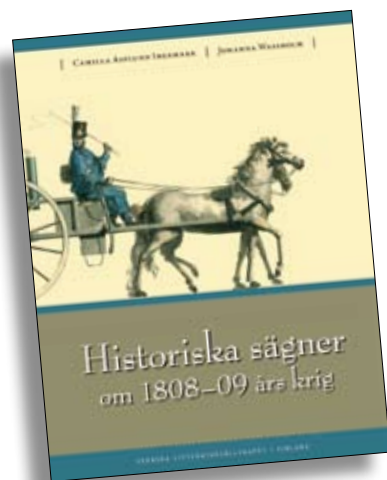
ISBN 978-951-583-183-5

Camilla Asplund Ingemark & Johanna Wassholm

Historiska sägner om 1808–09 års krig

Finska kriget har satt spår också i den muntliga traditionen. I denna utgåva presenteras de historiska händelserna kring kriget så som de återberättats i form av sägner, som upptecknades vid sekelskiftet 1900. Folkloristen Camilla Asplund Ingemark studerar sägnerna som muntlig tradition och återger och analyserar återkommande teman i sägnerna. I en inledande artikel granskar historikern Johanna Wassholm historiska föreställningar om Ryssland och ryssarna. Krigshändelserna och -platserna är viktiga att lyfta fram, men främst avspeglar sägnerna en folklig uppfattning om kriget och synen på fienden.

Sägnerna vittnar om den utsatthet som ett krig alltid utgör, men också om mod, list och beslutsamhet hos enskilda människor och soldater. Många sägner handlar om människornas kamp för att freda sig och sin egendom, om hur man rymde till skogs, gömde värdesaker och undanhöll skjutshästar. Slag och strider i närmiljön är ett vanligt tema, liksom grymheter och övergrepp från fienden, som ändå

inte beskrivs enbart i svartvita termer. En förenande länk mellan ryska soldater och lokalbefolkningen är till exempel hungern, som kunde ge upphov till både konflikter och ömsesidig förståelse.

236 s., inb., ill.

Bokhandelspris ca 34 €

ISBN 978-951-583-187-3

Mona Forsskåhl

Konstruktioner i interaktion

de e som resurs i samtal

Studier i nordisk filologi 83

Uttrycket *de e* är en praktisk liten sträng som används på många olika sätt i samtal på svenska. Samtalsdeltagare börjar gärna sina turer med *de e* eftersom det visar för de andra att personen i fråga vill ha turen, utan att egentligen styra in de andra deltagarnas tankebanor på något specifikt. Strängen *de e* kan emellertid också användas inne i en längre tur eller i slutet av en tur, och då för alldeles specifika funktioner. Inne i turen kan talare specificera eller ge ett omdöme om något som omtalats tidigare i turen, för att sedan fortsätta på den tråd som inleddes

före enheten med *de e*. Som avslutning på en längre tur används strängen som en antydning om att talaren har en åsikt om det tidigare sagda.

I sin undersökning analyserar Mona Forsskåhl utdrag från olika typer av samtal och resultaten av analysen sammanför hon i en konstruktionsgrammatisk beskrivningsmodell. I modellen särskiljs elva grammatiska konstruktioner och sju så kallade interaktionella konstruktioner, länkade till varandra på olika sätt.

Boken är en något bearbetad version av Mona Forsskåhls avhandling i nordiska språk från 2008.

313 s., hft., utk. i december

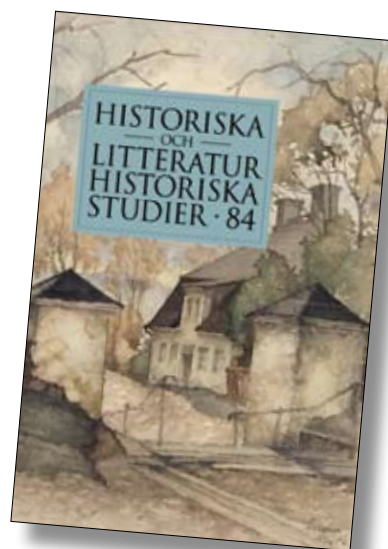
Pris ca 30 €

ISBN 978-951-583-188-0

Historiska och litteraturhistoriska studier 84

Pia Forssell & Derek Fewster (red.)

I årsboken ingår bl.a. Mats Thelanders föredrag den 5 februari: "Delad vårdnad och dubbelt medborgarskap – svenskans lott under 200 år". Denna exposé över

svensk språkvård är samtidigt ett bidrag till språkvårdens historieskrivning. Den sjuttonårige Anders Törnudds dagbok 1808–1810 presenteras av Klaus Törnudd, och Sven Dahlman, aktivist under vinterkriget, kommer till tals i en intervju redigerad av Krister Wahlbäck och Roland Dahlman. Väinö Linnas författarskap ingår numera i Finlands litterära kanon, och Jyrki Nummi analyserar verkens väg dit. Kontrasterna i Jarl Hemmers diktning

blir belysta av Thomas Ek, medan Conny Svensson presenterar den österbottniska författaren Elin Herrgård genom hennes brev. Henrik Degerman bidrar med en heraldisk studie över olika versioner av Finlands vapen under 1800-talet och Liisa Wilska granskar arkitekten och konstnären Frans Nybergs skriftställarskap.

ca 160 s., hft.

Bokhandelspris ca 26 €

ISBN 978-951-583-182-8

Böcker våren 2010

I vårens utgivning ligger tyngdpunkten på dagboks- och brevutgåvor, men också biografiska verk har en framträdande plats. Här ett litet plock ur den kommande utgivningen:

Brevväxlingen mellan Axel Carpelan och Jean Sibelius i *Högtärade Maestro! Högtärade Herr Baron!* utges med kommentarer av Fabian Dahlström. Breven ger en gripande och personlig bild av brevskrivarna, som under 19 års brevväxling utvecklade en nära vänskap. Breven är också en kulturhistorisk tidsbild, där de båda parterna för ingående diskussioner inte bara om musik utan också om samtida filosofi, litteratur, religion och politik.

Georg August Wallins *Skrifter 1. Studieåren och resan till Alexandria* innehåller orientalisterna Wallins brev och dagböcker från studietiden i Helsingfors och S:t Petersburg och från resan genom Europa till Egypten, som kom att bli hans bas för fyra år av forskningsresor i Orienten. Utgivare är Kaj Öhrnberg och Patricia Berg.

Gustaf Mannerheims berömda resedagbok från Centralasien och Kina 1906–08 ges ut i oförkortad form och illustrerad med Mannerheims egna fotografier. Resans egentliga syfte var militär recognoscering, men för att dölja detta hade den

också karaktären av etnografisk expedition. Förutom dagboken ingår här en tidigare opublicerad annotationsbok i vilken Mannerheim gjorde anteckningar för de militära ändamålen. Utgivare är Harry Halén, som också skrivit en introducerande artikel och gjort upp omfattande kommenterade register.

Den andra delen av *Biografiskt lexikon för Finland* utkommer i januari. Här ingår drygt 440 biografier över personer som genomförde sitt livsverk under den ryska tiden fram till Finlands självständighet 1917, bl.a. polarforskaren Adolf Erik Nordenskiöld, gymnastikpionjären Joachim Otta och Finlands första riktiga teaterstjärna Ida Aalberg.

Till Svenska litteratursällskapets 125-årsjubileum i februari 2010 utkommer ett biografiskt verk över de personer som donerat medel till sällskapets fonder i mer än hundra år. *Donatorernas bok. Människorna bakom fonderna i Svenska litteratursällskapet i Finland* är skriven av Bo Finne.

Litteratursällskapets övriga utgivning under våren 2010 presenteras på webbplatsen www.sls.fi under "Kommande böcker".

Nina Edgren-Henrichson
Hedvig Rask

SLS kalender 2010

Årets kalender lyfter fram pärlor ur SLS arkiv och bibliotek. Med bilder av gamla fotografier, kartor, böcker och brev vill SLS visa på det mångsidiga och vackra bildmaterial som finns i sällskapets samlingar. Just nu pågår flera digitaliseringsprojekt vid SLS och tanken är att på detta sätt göra bl.a. arkivens bildmaterial tillgängligt för en större publik.

Fotografierna i kalendern är tagna av Janne Rentola. Kalendern kostar 12 euro och kan beställas med blanketten på baksidan av tidningen, per telefon 09-618 777 eller per e-post: info@sls.fi. Den finns också till salu i Vetenskapsbokhandeln (Kyrkogatan 14, Helsingfors).

En-, två- eller flerspråkig? SLS-forskning i fokus

Föreläsningsserie våren 2010
Svenska litteratursällskapets hus, Riddaregatan 5, Helsingfors

Måndagen den 18 januari kl. 18.00

Johannes Brusila och Ros-Mari Djupsund: Finlandssvenskhet framställd genom musik

Måndagen den 22 februari kl. 18.00

Julia Tidigs: Bland isvoschikar och honorationes i Jac. Ahrenbergs Viborg
Kristina Malmio: När "gullgossen" mötte "enfant terrible". Om Jarl Hemmer och Elmer Diktonius

Måndagen den 22 mars kl. 18.00

Charlotta af Hällström: Ett sekel av kamp mot finlandismer – har det gett resultat?
Marketta Sundman: Svensk grammatik för finska elever – varför och hur?

Måndagen den 19 april kl. 18.00

Christer Kuvaja: Tvåspråkighetens dimensioner – svenskt och finskt i Nyland 1750–1850
Den andra föreläsaren meddelas senare.

Måndagen den 24 maj kl. 18.00

Kimmo Grönlund: Förtroende och demokrati – Svenskfinland i ett jämförande perspektiv
Åsa Bengtsson: Minoriteter och politik i Västeuropa

Rätt till ändringar förbehålles

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND
www.sls.fi

Litteratursällskapets årshögtid 5.2.2010

Inbjudan till årshögtiden på Finlands Nationalopera med efterföljande jubileumsbankett den 5 februari 2010 sändes ut till sällskapets medlemmar och andra inbjudna i början av december.

Vänligen notera att inbjudan gäller även för följeslagare. De anmäldas namn ska antecknas på svarskortet som medföljer inbjudan.

Det är också möjligt att med svarskortet anmäla sig endast för högtiden på Nationaloperan, utan efterföljande jubileumsbankett.

Sista anmälningsdag är den 30 december 2009. Vid överteckning gäller turordning, vilket betyder att tidigt inkomna anmälningar har förtur.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

1885-2010

En varm julhälsning

Svenska litteratursällskapet vill också i år sända en julhälsning som värmer bättre än julkort – vi tackar därför alla medlemmar, kunder och samarbetspartners för det gångna året med en donation till Finlands Röda Kors.

*God Jul
och
Gott Nytt År!*

önskar

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

För meddelanden

Adressaten
betalar
portot

Böckerna levereras per post

- Jag betalar fakturan som följer med
böckerna (inkl. postporto)
- Debitera mitt kreditkonto VISA
 EuroCard
 MasterCard

Kreditkortets nummer

De tre sista siffrorna finns på kortets baksida.

Sista giltighetsmånad och -år -- --

Datum och underskrift _____

**Svenska litteratursällskapet
i Finland r.f.**

SVARSFÖRSÄNDELSE
Kod 5005079

00003 HELSINGFORS

I detta nummer medverkar:

Patricia Berg, fil.mag., redaktör, SLS

Nina Edgren-Henrichson, pol.mag., redaktionschef, SLS

Michel Ekman, fil.dr, forskare, SLS

Martin Ginström, fil.mag., bibliotekssekreterare, SLS

Lena Huldén, fil.dr, forskare, SLS

Nelly Laitinen, fil.mag, arkivarie vid Historiska och litteraturhistoriska arkivet

Yrsa Lindqvist, fil.lic., förste arkivarie vid Folkkultursarkivet

Heidi Orava, pol.mag., kommunikationschef

Magnus Pettersson, kanslichef, SLS

Janne Rentola, fotograf, SLS

Marika Rosenström, fil.mag., arkivarie vid Folkkultursarkivet

Jenny Wiik, fil.mag., forskare vid Samhällsvetenskapliga nämnden

Namn:

Adress:

.....

Bokbeställning. Vänligen notera att böckerna även kan köpas i Vetenskapsbokhandeln, Kyrkogatan 14 i Helsingfors och via SLS webbplats www.sls.fi!

- C. Asplund Ingemark & J. Wassholm: *Historiska sägner om 1808–09 års krig*.....
- P. Forssell: *Författaren, förläggarna och forskarna*.....
- P. Forssell och D. Fewster (red.): *Historiska och litteraturhistoriska studier 84*
- M. Forsskåhl: *Konstruktioner i interaktion*
- A. Lahtinen: *Anpassning, förhandling, motstånd*
- S. Lappalainen (red.): *Fredrik Pacius. Musiken som hemland*.....
- Y. Lindqvist: *Mat, måltid, minne*.....
- T. Mäkelä: *Fredrik Pacius, kompositör i Finland*
- A. Rahikainen: *Jag är ju utlänning vart jag än kommer*.....
- N.E. Villstrand: *Riksdelen*.....
- H. Tandefelt: *Borgå 1809*
- K. Öhrnberg & P. Berg (utg.): *Georg August Wallins skrifter 1*.....
- Biografiskt lexikon för Finland 2*
- Annan titel.....

Källan. Svenska litteratursällskapet informerar 2/2009.

Sextonde årgången.

Ansvarig utgivare: Magnus Pettersson.

Redaktion: Nina Edgren-Henrichson, Malin Bredbacka-Grahn, Mikael Korhonen och Hedvig Rask.

Svenska litteratursällskapet i Finland

Riddaregatan 5, 00170 Helsingfors,

tfn 09-61 87 77, fax 09-61 87 73 77

e-post: info@sls.fi

SLS arkivcentrum i Vasa/Österbottens

traditionsarkiv och Finlands svenska

folkmusikinstitut

Handelsplanaden 23, 65100 Vasa

tfn 06 319 56 11, fax 06 324 22 10

Medlemmarna ombeds vänligen meddela om adressförändring vid flyttning.

Medlemmarna erhåller gratis årsboken *Historiska och litteraturhistoriska studier* och har därtill rätt att med 50 % rabatt köpa ett exemplar av varje tidigare utkommen, ej slutsåld bok i sällskapets serie, om ej annat anges. Avgiften för årsmedlemmar (2009) är 20 €, för ständigt medlemskap 800 €. Anhållan om medlemskap kan sändas till sällskapet, se adressen här invid.

ISSN 1237-8356 •

Ekenäs Tryckeri Ab, 2009

www.sls.fi

NYA FONDER KAN INRÄTTAS I SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET GENOM GÅVOR OCH TESTAMENTEN